

«Nå er jeg ikke bare en boms, jeg er en boms med et formål»

Axel Honneths teori om anerkjennelse som motivasjon til selvrealisering
blant hjemløse og sosialt utsatte

Sissel Andalsvåg

Veiledere

Aslaug Kristiansen
Turid Skaare Aasebø

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen.
Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet inntår for de
metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.*

Universitetet i Agder, 2012

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for Pedagogikk

FORORD

Denne oppgaven setter punktum for min personlige dannelsesreise innen akademisk. Det har til tider vært meget harde semestre, men jeg ville ikke vært dem foruten. Jeg kan med skrekk og gru huske de første presentasjonsrunder på Bachelorgraden hvor jeg ikke hadde anelse om hva jeg skulle fortelle om meg selv. Jeg kom fra et liv man knapt nok leser om på Universitetene. Som tidligere sosialt utsatt har det vært en hard kamp å gjenvinne menneskeverdet i et system som ikke alltid har kjent anerkjennende. I dag tviler jeg ikke lenger på hvordan jeg skal presentere meg selv.

Jeg vil starte med å takke min hovedveileder Professor Aslaug Kristiansen som helt fra den spede start har møtt meg med tillit og anerkjennelse. Uten disse varme gode møtene ville det vært umulig for meg å finne den selvtillit, selvverd og selvaktelse som skulle til for å komme i gang.

Neste takk går til min andre veileder Førsteamanuensis Turid Skarre Aasebø som har løst meg gjennom den etnografiske metode og analysen. Uten hennes skarpe blikk og enormt smittende energi når jeg slet som verst, hadde jeg ikke klart å fullføre.

Så vil jeg takke min gode venninne Line og lille Emily. Det har betydd all verden for meg å kunne komme og spise muffins med lilla nonstop og kose med den nye verdensborgeren, samt sitte i sene nattetimer å løse livsproblemer som bare venninner kan.

Min kollokvi gruppe har vært min redningsbøye mer enn en gang i løpet av disse to årene. Takk til Torunn, Torbjørn, Ardiana og Paola, dere har en spesiell plass i mitt hjerte og jeg ønsker dere alt godt for fremtiden.

Jeg vil også takke mamma som alltid går foran og som viste meg med eget eksempel at høyere utdanning er fullt mulig i voksen alder.

Så skal jeg takke Jesper, min tålmodige mann. Han holder fakkelen og lyser vei for meg når jeg er sliten, men gir den alltid tilbake i tide så jeg ikke mister meg selv.

Til sist men ikke minst vil jeg takke selgerne av Hus Forbi. Deres åpenhet i møte med meg i de seks ukene jeg var i København la hele grunnlaget for forskningen.

Jeg vil dedikere denne teksten til dere. Mitt folk Vagabondene.

SAMMENDRAG

Denne teksten er en etnografisk undersøkelse om anerkjennelse som motivasjon til selvrealisering blant hjemløse og sosialt utsatte. Den bygger på Axel Honneths anerkjennelsesteori, hvor et samspill i anerkjennelsen mellom de tre sfærene den private, den rettslige og den solidariske er en forutsetning om selvrealisering skal være mulig å oppnå. Selvrealisering er her forstått som menneskets suverene rett til valg av livsvei og derav det gode liv. Forskningen er gjort under et seks ukers langt feltopphold ved gatemagasinet Hus Forbi i København, Danmark. Samspillet mellom selgere og ansatte er observert fra et sosialpedagogisk ståsted, men uten et potensielt endringsfokus og kun med tanke på hva anerkjennelse kan gi av verdi og hvilke muligheter som kan ligge i denne.

SUMMARY

This text is an ethnographic study of recognition as motivation to self-realization among the homeless and socially vulnerable. It is based on Axel Honneth's theory of recognition, where an interaction in the recognition between the three spheres the private, the legal and solidarity is a prerequisite if self-realization should be possible to achieve. Self-realization is understood here as man's sovereign right to the choice of path in life and hence the good life. The research is done during a six-week field period at street magazine Hus Forbi in Copenhagen, Denmark. The interaction between sellers and the employees are observed from a social-pedagogical point of view, but without a potential change in focus and only in terms of what recognition can provide and the opportunities that may lie therein.

Innhold

FORORD.....	1
SAMMENDRAG	2
SUMMARY	2
1. INNTRODUKSJON.....	5
1.1 Bakgrunn for valg av tema	5
1.2 Oversikt over kapitlene.....	6
1.3 Om Hus Forbi og INSP	7
1.4 Tidligere forskning	9
1.5 Problemstilling.....	11
2. TEORI	13
2.1 Turist eller Vagabond	13
2.2 Honneths normative samfunnsteori om anerkjennelse	16
2.2.1 Axel Honneth.....	16
2.2.2 Anerkjennelse i den private sfære.....	18
2.2.3 Anerkjennelse i den rettslige sfære	19
2.2.4 Anerkjennelsen i den solidariske sfære.....	21
2.2.5 Anerkjennelsens ekspressive karakter og metahandling.....	23
3. METODE	24
3.1 Vitenskapsteori og refleksivitet	24
3.2 Etnografi	26
3.3 Metodologiske prinsipper og metode	27
3.3.1 Deltagende observasjon	28
3.3.2 Dagbøker.....	30
3.3.4 Kvalitative intervju	31
3.5 Validitet, reliabilitet og generalisering	33
3.6 Analysens metode.....	35
3.7 Etikk.....	36
4. ANALYSER OG TOLKNINGER	38
4.1 Den private sfære.....	38
4.1.1 Fysisk nærhet	38
4.1.2 Kjærlighetsfull irettesettelse	43
4.1.3 Oppsummering.....	45

4.2 Den rettslige sfære	45
4.2.1 Medbestemmelsesrett.....	45
4.2.2 Samfunnet møter selgerne.....	49
4.2.3 Oppsummering.....	53
4.3 Den solidariske sfære.....	54
4.3.1 Identitet	54
4.3.2 Verdsetting av ytelse.....	56
4.3.2 Oppsummering.....	63
5. KONKLUSJON	64
5.1 Kan anerkjennelse motivere til selvrealisering blant hjemløse og sosialt utsatte?	64
7. LITTERATURLISTE	67

1. INNTRODUKSJON

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Tema for denne oppgaven er anerkjennelse som motivasjon til mulig selvrealisering blant hjemløse og sosialt utsatte, her representert ved selgere av gatemagasinet Hus Forbi i København. Min interesse for det Københavnske gatemagasin og seglernes liv, ble vekket da jeg ved en anledning fikk overvære Hus Forbis ekstraordinær generalforsamling i Odense, Danmark. Det syn som møtte meg denne tidlige morgenen når bussen fra København rullet inn på møtelokalenes parkeringsplass, vil for all tid være brent fast for mitt indre øye. Ut av bussen, mer eller mindre ramlet den ene etter den andre av de hjemløse, eller «skjeve eksistenser» som de selv kaller seg. Tre, fire hunder av det karakteristiske slaget gatemiks hoppet også ut av bussen. De fribente følgesvennene sprang glade og lekne rundt og satte straks i gang å markere området mens de snuste inn sensommerluften. Det var Hus Forbi selgerne og deres hunder fra hovedstaden som hadde stått opp tidlig denne morgen for å bruke sin stemmerett. Deres stemme i flertall må til om endringer av vedtekter skal finne sted.

Med egen bakgrunn som sosialt utsatt og med et langt liv som både hjemløs og som aktiv rusavhengig, hadde jeg aldri hadde sett maken. Den brukermedvirkning jeg hadde erfaring fra handlet snarere om hvor det var ønskelig å legge dagsutfluktene eller hvilken type kaffe vi skulle gå til innkjøp av, aldri medbestemmelsesrett i organisasjonen.

Hus Forbi selgerne er ingen homogen gruppe som kan generaliseres eller kategoriseres, men de vil her stå for den samfunnsgruppe som i Danmark ofte betegnes som hjemløse eller sosialt utsatte. I teksten vil jeg bruke begrepene selger, hjemløs og sosialt utsatt om hverandre. Med hjemløs forståes ikke nødvendigvis at selgerne ikke har et hjem, men ved ansettelse som selger av gatemagasinet Hus Forbi, undertegner man en kontrakt som spesifiserer; Jeg er hjemløs, tidligere hjemløs eller tilhører gruppen av sosialt utsatte mennesker (Vedlegg1).

Med kjennskap til Axel Honneths normative samfunnsteori om anerkjennelse som differensiert i de tre sfærene; den private, den rettslige og den solidariske, så jeg at ved å åpne for deltagelse i styrende organ praktiserte Hus Forbi anerkjennelse i den rettslige sfære. Honneth påpeker at først når anerkjennelse er oppnådd i alle de tre sfærer vil mennesket kunne finne selvrealisering. Jeg ønsket å undersøke om anerkjennelse var å finne i de to resterende sfærer i Hus Forbis arbeide, og i så fall om disse tre formene for anerkjennelse kunne motivere til selvrealisering blant sosialt utsatte.

Kanskje kan det virke malplassert å snakke om selvrealisering når man er hjemløs? I en slik situasjon er det tilsynelatende mange andre problemer å ta tak i. Denne tekstens primære formål er ikke å løse hjemløse problemet. Den vil heller ikke diskutere botiltak for hjemløse, da det er et politisk anliggende utenfor oppgavens rammer. Et ønske og en ambisjon for mitt forskningsprosjekt er at funnene skal kunne la seg anvende i lignende sammenhenger. I og med at jeg har valgt å belyse anerkjennelse i møte med en av samfunnets kanskje hardest utsatte grupper i lys av normativ samfunnsteori, mener jeg å kunne komme med et bidrag som kan være av betydning og at funnene kan ha overføringsverdi i arbeidet med både denne og bedrefungerende grupper.

1.2 Oversikt over kapitlene

I kapittel 1 beskriver jeg bakgrunn for valg av tema. Jeg redegjør for den sosialøkonomiske bedriften Hus Forbi hvor feltforskningen tok sted og jeg introduserer kort INSP, paraplyorganisasjonen for alle gatemagasin. Jeg gir så en oversikt over tidligere forskning gjort på samme område og presenterer utdrag fra tre masteroppgaver. Jeg ser min forskning som en naturlig forlengelse av disse arbeidene og plasserer meg i forhold til disse. Så følger en beskrivelse av min problemstilling som er «**Kan man med hjelp av anerkjennelse motivere hjemløse og sosialt utsatte til selvrealisering?**» og en beskrivelse av prosessen ved å komme frem til denne.

I kapittel 2 presenterer jeg oppgavens teoretiske grunnlag. Jeg gir først en samfunnsanalyse av vår moderne tid som forstått hos Zygmunt Bauman med begrepsparet turisten vs. vagabonden. Deretter gir jeg en introduksjon av Axel Honneth og redegjør for hans normative samfunnsteori om anerkjennelse. Disse beskriver jeg i de gitte tre sfærene den private, den rettslige og den solidariske, og med den tilhørende krenkelsen i hver sfære. Avslutningsvis sier jeg noe om anerkjennelsens ekspressive karakter og den påfølgende metahandling.

I kapittel 3 redegjør jeg for forskningens metode. Jeg gir innblikk i oppgavens ontologiske, epistemologiske og metodologiske forutsetninger. Etnografien er her redegjort for i sær og metodevalgene deltagende observasjon, dagbøker og det kvalitative intervjuet. Jeg ser også på oppgavens validitet, reliabilitet og generalisering. I siste del belyser jeg oppgavens analytiske fremgangsmåte og diskuterer etiske utfordringer innen kvalitativ forskning og i mitt prosjekt i sær.

I kapittel 4 presenterer jeg analysen og tolkninger av mitt feltmaterialet. Disse diskuteres så i lys av teorien og er strukturert i de tre gitte sfærene som nevnt over.

I kapittel 5 gir jeg oppgavens konklusjon.

1.3 Om Hus Forbi og INSP

Hus Forbi sorterer under INSP, *International Network of Streetpapers*, som er gateavisenes paraplyorganisasjon på verdensbasis. Da min forskning er opptatt av den mulige betydningen av anerkjennelse i møte med sosialt utsatte og ikke nødvendigvis av selve konseptet gateavis, vil jeg kun kort redegjøre for Hus Forbis som sosialøkonomisk foretak og deres ideologi samt INSP generelt.

En sosialøkonomisk virksomhet har en løpende produksjon av varer eller serviceytelser. Den har alltid et minimum av lønnede ansatte og den forretningsmessige konstruksjonen kan være privat næringsdrivende, allmennyttige fond, økonomiske foreninger, kooperative virksomheter, selveide institusjoner og lignende. Den sosialøkonomiske virksomheten skiller seg fra sosiale virksomheter i så måte at kravet er at den skal investerer sitt økonomiske overskudd tilbake i bedriften til fordel for sine arbeider. Denne type bedrift bygger på demokratiske verdier og er organisatorisk frittstående fra offentlig sektor¹.

I Norge har man lenge forholdt seg passiv til utviklingen av den sosiale økonomien i Europa på velferdsområdet, kanskje fordi norsk økonomi har gjort det mulig å fortsette utbyggingen av offentlig sektor. Erfaringer fra Sverige og utviklingen i Europa vil trolig føre til større interesse for ideell sektor også i Norge. Sosial økonomi kan bli et raskt voksende alternativ og supplement til dagens organisasjonsformer i form av non-profit foretak, nye samvirketiltak, stiftelser, andelslag og nye former for bruker eide og brukerstyrte virksomheter (NOU 2011: 11).

Den sosialøkonomiske virksomheten Hus Forbi utgav sitt første gatemagasinnnummer i august 1996 i anledning FNs internasjonale fattigdoms år. København var europeisk kulturby dette året. Hus Forbi har et uttalt dobbelt formål i sine statuetter. Det ene er å være med til å skape debatt og dialog om og med hjemløse og sosialt utsatte som typisk ikke kommer til ordet i mediene. Med andre ord å være et talerør og sette deres holdninger, behov og ønsker på dagsorden ovenfor politikere, myndigheter og den danske befolkning i alminnelighet.

---

¹ <http://www.socialeopfindelser.dk/ordbog/socialoekonomi/>

Som punkt nummer to skal Hus Forbi gi de hjemløse selgere muligheten til å tjene sine egne penger og å ha noe å stå opp til om morgenen².

For mange er det å selge Hus Forbi et verdig alternativ til tiggeri eller kriminalitet, fordi pengene de her tjener er ærlig tjent gjennom salget av avisen. Selgerne kjøper Hus Forbi for tolv kroner og selger avisen videre for tjue. Differansen er deres fortjeneste.

Hus Forbi er landsdekkende og har kun en redaksjon. Den redaksjonelle linje fastlegges av redaktøren i samarbeid med redaksjonssekretæren som begge er fast ansatt på hovedkontoret, Bragesgade i København. Innholdet i avisen produseres av profesjonelle freelancejournalister og fotografer. Hus Forbi bruker ikke seglerne til å utforme det redaksjonelle stoffet, men selgerne er velkomne til å bidra med ideer. Hus Forbi har demokratisk grunnstruktur hvor selgerne har stemmerett ved generalforsamlinger og talerett på selgermøtene. Selgermøtene holdes fast den siste onsdag i hver måned og her diskuteres avisens ve og vel. En selgerrepresentant er en av selgerne som velges til og representerer alle selgerne som sorterer under sitt område i et halvt år om gangen. Her har Hus Forbi delt København inn i flere soner og hver sone har sin selgerrepresentant. Denne er ansvarlig for å holde oversikt og løse eventuelle konflikter. Det er ikke slik at selgere har faste salgshjørner, men mer et først til mølla prinsipp som gjelder. Hus Forbi har avtaler med flere store kjøpesenter og om disse skal kontaktes er det selgerrepresentanten som går i dialog med senteret og med selgerne involvert. En selgerrepresentant velges videre for bestyrelsen i Hus Forbi og representerer her selgenes stemme ved diskusjoner og avgjørelser. Dennes stemme har samme tyngde som bestyrelsens øvrige stemmer. Hus Forbi har også en selgerrepresentant representert i ansettelses utvalget hvor samme prosedyre gjelder.

INSP ble etablert i 1994 og fungerer som en database for redaksjonelt stoff samt som støtte til etablering og utvikling av verdens gateaviser. Over hundre gatemagasiner i førti land sorterer under organisasjonen, men jeg vil nøye meg her med å nevne The Big Issue i London som kan sies å være utgangspunktet for gatemagasinet i europeisk sammenheng. Gatemagasinet som er medlemmer av INSP har som hovedmål å drive en sosial bedrift som gir bostedsløse og sosialt utsatte en mulighet til jobb og inntekt, og en mulighet til å komme ut av fattigdom³.

---

² <http://www.husforbi.dk/default.aspx?m=2&i=36>,

³ <http://www.street-papers.org/about-us/>,

1.4 Tidligere forskning

I 2007 gjorde CASA, senter for alternativ samfunnsanalyse i Danmark, en kvantitativ undersøkelse av konseptet Hus Forbi og selgerne, basert på spørreundersøkelser av 197 selgere. Undersøkelsen foretar en beskrivelse av selgergruppens sammensetning og variabler samt en evaluering av Hus Forbi som konsept. Den finner at konseptet fungerer for mange av selgerne som et reelt alternativ til tiggeri og kriminalitet. Så mange som hver fjerde selger opplyser at de ville begå kriminalitet om de ikke hadde avisen å selge. Undersøkelsen streifer innom begrepet anerkjennelse og peker på en bekræftende og inkluderende holdning ovenfor selgerne i form av utdeling av selgertøy og ved konseptets brukerstyrte medvirkning (Hansen, Lindstad, Jakobsen & Hansen 2008).

I Norge er det gjort noe forskning på mastergradsnivå om gatemagasiner i Norge. Jeg har funnet fem prosjekter. Tre handler om gatemagasinet =Oslo som holder til i Oslo og to handler om gatemagasinet Megafon i Bergen. I Norge har man startet gatemagasiner i de store byene med redaksjoner som er helt uavhengig av hverandre. Gatemagasinerne i Norge er imidlertid bygget opp etter den samme modell og det samme prinsipp som det første gatemagasinet The Big Issue i London; selgeren kjøper eksemplaret for en fastsatt sum og selger det videre på gaten til en noe høyere pris slik at differansen blir selgerens fortjeneste.

Etter en gjennomgang av de fem oppgavene som er tilgjengelige på nett finner jeg at samtlige har rus og livsendring som en stor del av sitt fokus. Dette er det også gode grunner til da selgere av gatemagasinerne ofte kan være representert ved høyt rusinntak og ofte har tilsynelatende utilfredsstillende livsmønster. Mitt utgangspunkt var også å se om selgerne av Hus Forbi, grunnet den jobbmuligheten gatemagasinet gav, opplevde anerkjennelse i interaksjon med samfunnet og derav kunne finne motivasjon til livsendring. Jeg gikk imidlertid vekk fra endringsfokus etter de første ukene i feltet og konsentrerte meg om den meningsbærende betydning samhandlingen hadde, sett fra et anerkjennende perspektiv og den enkelte selgers rett til valg av livsvei. De tidligere masteroppgavene samt CASA undersøkelsen har hatt stor nytteverdi for meg og har vært lærerike å gjennomgå. Jeg vil her presentere tre av masteroppgavene da jeg ser min forskning som en naturlig forlengelse av disse.

Engvik (2007) gjør en narrativ analyse av gatemagasinet = Oslo for å se hvilke forløp som skisseres og hvilke roller som settes opp for de rusavhengige ut fra gatemagasinetekster. Hennes mest sentrale analyseverktøy er fortellingsbegrepet. Hun bruker fortellingen til å si

noe om hva som forstås som normale hendelsesrekker i en kultur, og hvordan dette kommer til syne i språkbruk og i forventninger om handling. Som bakteppe og utgangspunkt for sin tekstanalyse, presenteres aktuelle fortellinger om rusavhengighet og rusavhengige. Hun bruker Goffmanns dramaturgiske begrepsapparat for å belyse en alternativ forståelse av rusavhengighet. Hennes hovedspørsmål er følgende; Hvordan fremstilles rusavhengige i =Oslo? Engvik ser på både seglernes egne fortellinger om det å være rusavhengig og de samfunnsmessige fortellinger om rusavhengighet. Implisitt ligger forventningen om at de sosialt utsatte gjennom arbeidet med salg av gatemagasinet =Oslo skal finne nye positive roller som igjen skal føre til nye og positive fortellinger om eget liv.

Simonsen og Stadaas (2008) felles masteroppgave har følgende problemstilling; Hvordan kan gatemagasinet Megafon forstås i et samfunnsarbeidsperspektiv?

Av sentrale funn kommer de frem til at Megafon kan forklares som samfunnsarbeid da denne har elementer som medvirkning, bevisstgjøring og empowerment i seg. Simonsen og Stadaas peker på selgermøtene som en arena for mulighet til involvering av selgerne. Denne arenaen trekkes frem som en positiv mulighet for selgerne til aktiv deltagelse i gatemagasinet.

Forskerne er selv, i løpet av sitt seks måneders feltstudie, pådrivere til å arrangere selgermøter hver uke i stedet for de sporadiske møter som var tilfellet da deres forskning startet. I utgangspunktet fungerte selgermøtene ved Megafon som kommunikasjonsarena mellom selgerne og de ansatte, men forskernes intensjon med sin påvirkning av disse møtene var å skape en mer anvendelig arena også for dialog innad i selgergruppen. Med teoretisk forankring i Freire og empowerment hadde forskerne et ønske om at selgerne gjennom disse møtene skulle få større påvirkningskraft på alt fra det redaksjonelle innholdet til mer praktisk drift av tiltaket. Videre ønsket de også å se på endringspotensialet, hva selgerne interesserte seg for, hvilke problemer de møtte og på og hva som fungerte bra. Det er noe underlig at forskerne kunne gå inn og intervenere i Megafons administrative opplegg. For meg bærer denne forskningen preg av aksjonsforskning, men jeg kunne ikke finne om dette var avtalt med Megafon

Sørums mastergrad (2011) følger i Simonsen og Stadaas fotspor. Hun skriver en kritisk-pedagogisk tilnærming til hvordan selgere av gatemagasinet Megafon opplever læring og endringsmuligheter gjennom jobben. En oppgave hun har kalt «Smilet er en vanskelig del av jobben». Hennes teoretiske utgangspunkt er, som Simonsen og Stadaas, Freire og empowerment. Historisk sett er begrepet empowerment oppstått ut fra pedagogen Paulo Freires tankegods fra blant annet verket *De undertryktes pedagogikk* 1968. Freire var en

argentinsk pedagog som arbeidet hele sitt liv for frigjøring av undertrykte og stigmatiserte grupper, i hovedsak argentinske landarbeidere.

Dette var en gruppe med liten eller ingen utdanning slik at bevisstgjøring om egen situasjon, opplæring og utdanning skulle gi frigjøring fra et strevsomt liv.

Empowerment er ment å gi styrke, håp og motivere til kamp om rettigheter for samfunnets utsatte grupper. Det være seg kvinner, homofile, etniske minoriteter osv. En forståelse av begrepet, slik jeg opplever det, er at empowerment, denne bevisstgjørende kraften, skal vekkes i den undertrykte av pedagogen. Pedagogen har tilsynelatende mer kunnskap om det gode liv enn den undertrykte. Det er her jeg mener relasjonens asymmetri oppstår i og med at subjektet livsvalg ikke er anerkjent, men at han skal tre inn i pedagogens definisjon av det gode liv. Freire hevder at om de marginaliserte grupper skal kunne oppnå endring må de unngå å se seg selv som ofre. En bevisstgjøring må finne sted og det er denne bevisstgjøringen hjelperen skal stå for. Målet er å bli klar over sin egen posisjon som undertrykket for så å vekke ønsket om å bryte ut av denne undertrykkelsen (Freire, 1973). En slik bevissthet vil gi kraft til å fundamentalt endre sin livssituasjon. Individets virkelighetsforståelse skal altså endres. Denne skal se seg selv i sin utsatthet og slik få et fornyet ønske om å gjøre noe med sin livssituasjon. Endring er det sentrale begrep i den kritiske tradisjonen etter Freire. I flere av studiene om de norske gatemagasinerne er også endringsfokuset det sentrale. Man ønsker å se hva som skal til for at selgerne skal kunne innlemmes i det ordinære arbeidsliv og derav leve et bedre liv.

1.5 Problemstilling

Min forskning kan ses i forlengelsen av disse mastergradene. Der disse studiene har sett på bevisstgjøringen om egen situasjon for motivasjon til endring, ser jeg på anerkjennelse som pedagogisk verktøy uten et intensjonalt endringsfokus. Når dette er sagt vil jeg her få presisere at jeg ikke tror det kan finnes pedagogisk arbeidet fullstendig fritt for endring. Pedagogikken som sådan handler i sitt vesen om endring, vekst og fornyelse. Endringene i denne undersøkelsen er forstått som selvrealisering, med støtte i Honneth (2008) og at denne først kan finne sted om anerkjennelse er tilstede i den private sfære i form av kjærlighet, i den rettslige sfære i form av rettigheter og samfunnsmessig deltagelse på lik linje med landets andre borgere og i den solidariske sfære i form av solidaritet. Denne tredelte anerkjennelsen gir selvtillit, selvaktelse og selvverd slik at den enkelte kan realisere sine egne spesielle evner og leve sin fortolkning av det gode liv.

En stadige undring over hvorfor det i et rikt samfunn som vårt er så få sosialt utsatte menneskene som kommer vekk fra et belastende liv, har ledet meg til å belyse mitt tema fra et sosialpedagogisk ståsted. Med sosialpedagogikk forstår jeg en pedagogikk som vokser frem av den sosiale realiteten at samfunnet hele tiden produserer individer og grupper som står i fare for ikke å bli integrert. Altså en pedagogikk som søker å skape gjensidige sosiale relasjoner mellom individ og felleskap i samfunnets konfliktsoner (Madsen, 2006, s. 19). Om det normale er å ha den rette kompetansen, kunnskapen og den disiplinerte sosiale atferden, produserer man samtidig kategorier som kan beskrives som det avvikende, utsatte, unyttige, inkompetente, feilaktige og udisiplinerte (Madsen, 2006). Sosialpedagogikken søker å sette fokus ikke så mye på den enkelte aktør som ved hennes sosiale og kulturelle vilkår. Verden sett i dette lys handler om sosial deltagelse i anerkjennende felleskap. Disse anerkjennende felleskapene vil jeg undersøke om det er mulig å skape i møtet med den sosialt utsatte der denne er. Dette har ledet meg til følgende problemstilling;

«Kan man med hjelp av anerkjennelse motivere hjemløse og sosialt utsatte til selvrealisering?»

Den sosialt utsatte gruppe jeg har valgt for min studie, selgerne av gatemagasinet Hus Forbi i København, betegnes ofte som hjemløse. Ifølge Järvinen (1992) vil betydningen av det å ha et hjem i seg selv være kulturelt betinget. Forskningslitteraturen har flere måter å definere hjemløshet på. Jeg finner en hensiktsmessig definisjon for dette studiet hos Finn Jørgensens som referert til i Järvinen; “Det forhold at man er hjemløs, betyr ikke nødvendigvis at man er uten tak over hodet, men derimot at man er uten et stabilt hjem, med alt hva dette innebærer med hensyn til å ha et familieliv, arbeid og i det hele tatt et utbygd sosialt nettverk». Og videre, “Hjemløshet er en tilstand av avsondrethet fra samfunnet, karakterisert ved mangel på eller uttynning av de følelsesmessige bånd som knytter det enkelte mennesket til et nettverk av forbundene sosiale strukturer” (Järvinen, 1992, s. 12).

Med sosial utsatthet eller avvik forstår jeg her ved hjelp av Goode (2008) avvik og sosial kontroll som et grunnleggende og uutryddelig trekk ved alt sosialt liv. Alle samfunn definerer hva som er akseptabelt og hva som ikke er det med hensyn til adferd, overbevisninger og egenskaper. Hvert samfunn definerer måten de skal straffe og fordømme samfunnsmedlemmer som vegrer å innfinne seg den sosiale kontrollen. Disse kulturelle og samfunnsmessige mønstrene finnes i et hvilket som helst samfunn. Goode definerer videre avvik på følgende måte; “Avvik er atferd, holdninger og egenskaper som mange mennesker i

et samfunn finner, eller ville finne, støtende og som hvis oppdaget vil vekke forargelse, fordømmelse eller fiendtlighet. Avvik er atferd, tro, eller egenskaper som er egnet til å generere en negativ reaksjon hos andre” (Goode, 2008, s. 3).

I denne teksten finnes det ingen som har hegemoni på det gode og tilsynelatende normale liv. Men det finnes åpne dører og noen hvis arbeide skal være å peke på disse. Selvrealisering er å få lov til å leve sitt liv som et helt menneske i et inkluderende samfunn.

2. TEORI

Valgt hovedteori for dette prosjektet er anerkjennelsesteori som forstått hos Axel Honneth. Jeg har også valgt å bruke noe av Baumans tankegods om det moderne liv for å belyse den virkelighet vi lever i både fra den etablerte og fra den utsattes side. Jeg vil starte dette kapitlet med å introdusere Baumans begrepspar turisten vs. vagabonden.

2.1 Turist eller Vagabond

«Hvis forestillingen om det gode samfunn skal beholde sin mening i en flytende modernitets arena, må den stå for et samfunn som bestreber seg på å gi alle en lik sjanse og derav fjerne de mange hindringer slik at denne sjansen kan tas» (Bauman, 2002)

Jeg finner det hensiktsmessig å introdusere Baumans begrepspar turisten vs. vagabonden for å belyse den ekskluderingsprosess som skaper økende sosial polarisering mellom de som er innenfor og de som er utenfor det etablerte samfunn. Baumans begrepspar får stå som en samfunnsanalyse av den tid vi lever, moderniteten. Dette for å peke på det flyktige i tilværelsen. En flyktighet som er en trussel for alles sikkerhet hva gjelder samfunnsmessig og sosial posisjon. Det finnes ingen garanti mot fattigdom og hjemløshet for noen av oss.

Baumann (1998, s. 93-115) ser samfunnet som lagdelt mellom to mennesketyper, eller livsstiler, hvor han kaller den ene for turisten og den andre for vagabonden. Han ser samfunnskraftene som et dualistisk samspill mellom kapital og fattigdom. Den som kan reise og den som må bli hjemme. Turisten er det mennesket som i kraft av sin kapital og glede over fornyelsens flyktige vesen, kan gi seg hen til forbruket. Turisten reiser dit han vil og sover der det faller seg mest behagelig og naturlig uten tanke på kostnadene. Turisten lar seg

underholde og more. Han er den rastløse og er stadig på jakt etter nye opplevelser, nye severdigheter. Nye ting, en sofa eller lampeskjerm, men alltid opplevelser som bare gir øyeblikkets tilfredsstillelse og ikke den ultimate sjelsettende opplevelse han higer etter i sitt hjerte. Om han så hadde støtt på den, ville han allikevel ikke gjenkjent den eller kunne falle til ro i opplevelsen, da det er forbruket og reisens jag som er blitt tilværelses mål. Turistens valg av livsvei kan fortone seg som et glamorøst og behagelig liv. Et liv det ville være naturlig å velge for fler om vi hadde muligheten, men denne muligheten er ikke gitt oss alle.

Vagabonden, eller omstreiferen er den bevegelsesbegrensede i dette bildet. Den hvis mobilitet er fratatt. Han kan ønske seg et liv som turist, men han har ikke kapitalen som gir rett til å velge (Bauman, 1998, s. 101). Bauman beskriver her vår samtids byer som et «apartheid à rebours» en reversert apartheid hvor de stedbundne, de som må bli i den fattige og skitne gettoen, i de falleferdige sosiale boligprosjektene uten fast jobb og inntekt, lager sine egne innreiserestriksjoner for turisten om han skulle velge å legge en av sine reiser hit.

Vagabonden markerer sitt område med sosiale koder som bisarre klesstiler, truende språk, knusing av flasker og vinduer og innimellom et og annet brent bildekk. Om turisten skulle finne på å reise hit, er han ikke velkommen. Turisten velger nok heller glad og fornøyd sine reisemål ut fra hjertens lyst og uten å relatere disse til vagabondens reiser som kun handler om utvisning og utestenging fra de steder han ønsker å bevege seg. Vagabonden forsøker altså å lage en motvekt til de goder han selv er deprivert. Han lager et område hvor han ikke er kontrollert og selv har bestemmelsesrett over sitt liv. Her lever han i illusjonen om å være herre i eget hus og ikke være underlagt samfunnets almisser.

Vagabonden legger også ut på reiser, men disse er som oftest tuftet på nød. Vagabonden kan være mennesker i drift på leting etter arbeide, men de kan og være lagt ut på vandring grunnet de mange kriger som utkjemper, fjernt fra forbrukerens territorier. Felles for alle vagabonder er at de kommer til steder uten særlig attraksjonsverdi. Steder som alle med midler for lengst har forlatt. Det er her den vagabonden er forventet å finne seg et arbeide. Skaffe seg et innpass i velferden. Ta del i samfunnet å gjøre seg gjeldende som et fullverdig medlem.

De jobber som ofte er de eneste ledige her, er jobben som flaskesamler eller tigger. En og annen kan være heldig å få en underbetalt vaskejobb eller kanskje som hamburgersteiker på en av de multinasjonale kjedene. Men når kapitalkraftene ikke lenger behøver arbeidskraften vises disse menneskene elegant tilbake til et liv som omstreifere. Fabrikkene nedlegges og oppsigelser kommer på kortere og kortere varsel. Det som fantes i går er i dag en saga blott.

Det kan her se ut som om vagabonden er den som alltid trekker det korteste strået; å være dømt til et fattig liv som vaskehjelp i turistens lysende høyborg. Men vagabonden er ikke fullstendig deprivert de sosiale goder. Her finnes en dyp felles verdi, en betydning som er den overfladiske turistens fullstendig fremmed. Det er tilhørigheten til et folk, til familien og til sin gruppe om enn denne er en undertrykket gruppe. Her vet man betydningen av samhold og ansvar for hverandre (Bauman, 1998). En verdi som kan se ut til å være forsvunnet fra turistens individuelle univers. Han vil stadig jakte alene på den ultimate opplevelse som skal kunne gi ham, og ham alene, den fulle tilfredsstillelse. Mens vagabondene derimot er de som flokker seg sammen på sine små skitne arealer og leter etter en felles opplevelse for befrielse for alle.

Denne skremmende og stadig mer utbredte polariseringen av verden og dens befolkning, sier Bauman (1998), er ikke en hindring eller en «kjepp i hjulet» for globaliseringen, det er dens effekt. Bauman ser både turistens og vagabonden som forbrukere. Det er bare det at vagabonden er en defekt forbruker. Han blir i min sammenheng forbruker av samfunnets tjenester. Han ønsker gjerne å være forbruker på lik linje med turistens, men det hverken har eller får han midlene til. De har rett og slett ikke råd til sofistikerte utskikkelser. Vagabondens forbrukspotensiale er like bastet og bundet som hans mobilitet. Han blir en byrde for samfunnet. En last som må bæres av de offentlige midler. Turistens forakt for vagabonden vil vokse i takt med den økonomiske utryktheten og de stadig høyere skatter. Vagabonden blir den ubrukelige og uønskede medlem av samfunnet. En man naturlignok kan se ned på og stigmatisere samt gjøre til politisk syndebukk. En som kan personifisere turistens indre frykt. Se på den dekadente late, ubrukelige og skitne vagabonden! La oss være glade vi ikke er som ham, blir mantraet. Men mantraet smaker bittert av kommende svik. Den globale borger, alas turistens, vet godt at aksjenes høykonjunktur kan være morgendagens katastrofe. De vet at de fleste jobber er midlertidige. At ingen garantier er lenger mulig å oppdrive. Denne indre frykt lar seg ikke fordrive av det overdrevne forbruket og den gir turistens våkenetter i forakt og frykt ved synet av vagabonden (Bauman, 1998).

Vagabonden blir turistens indre demon, et evig varsel og påminnelse om hva denne kan bli. Hva vi alle kan bli. Derfor vil vi feie vagabonden og alt hva denne livsstilen står for, under teppet. Vi driver de hjemløse bort fra gatene, aksjonerer mot narkomanes tilholdssteder i byene, bygger flere fengsler og hever straffene for vinningskriminalitet og narkotika, vi utviser innvandrere og snakker om nedskjæringer av samfunnets goder til de meste utsatte. En

kriminalisering av fattigdommen i seg selv. Og et håp om å opprettholde vår illusjon om å være den globale turist.

2.2 Honneths normative samfunnsteori om anerkjennelse

2.2.1 Axel Honneth

Den tyske sosialfilosofen Axel Honneth (f.19/7 1949) har en lang merittliste av utgivelser bak seg og er oversatt til flere språk. Han har studert filosofi, sosiologi og germansk. I 1982, etter sin avhandling; *Kritik der Macht. Reflexionsstufen einer kritischen Gesellschaftstheorie*, fikk han et forskningsstipendiat hos Jürgen Habermas ved Max-Planck-Institut für Sozialwissenschaften. Han ble senere Habermas sin assistent i Frankfurt og satte her for alvor i gang med en mer metodisk undersøkelse om kampen om anerkjennelse som et eget felt innen kritisk teori (Honneth, 2003).

Axel Honneth er Jürgen Habermas etterfølger på Johann Wolfgang Goethe Universitetet i Frankfurt og regnes som den ledende tredjegenasjons teoretiker i den såkalte Frankfurterskolen (Honneth, 2003). Frankfurterskolen er kjent for å ville tilbakevise tradisjonelle vitenskapsoppfatninger og søker etter å utvikle sosiale teorier som kan være praktisk og filosofisk informerende (Alvesson & Sköldbberg, 2008). Som en motsats til den nøytrale og objektive forskeren hvis resultater er underlagt et strengt og testbart regime, stiller Frankfurterskolen seg bak den sosialt og politisk engasjerte forskeren hvis type heller mer mot den fritenkende, kritisk intellektuelle enn mot metodespesialisten (Alvesson & Sköldbberg, 2008). Teori som utvikles innen dette paradigmat søker å ha emansipatoriske kvaliteter. Den skal generere teori til nytte og innsikt for folket.

Honneth snakker ikke om læringsmodeller for selvrealisering, men peker på følger av det moderne samfunns sosiale patologier og den relasjonelle etiske orientering som skal til for at mennesket skal oppnå selvrealisering. Han tar arven opp etter den Hegelianske modellen "kamp om anerkjennelse" og bygger videre på kunnskapen fra Hegels skrifter, *Jenaer Realphilosophie* (1801-1806). Hegel så her den sosiale kampen om anerkjennelse som en tredelt prosess innebærende kjærlighet, rett og solidaritet (Honneth, 2008). Honneths prosjekt blir å utvikle en normativ samfunnsteori som bygger videre på Hegels utgangspunkt og han beskriver kampen om anerkjennelse til å ta plass i de samme tre sfærer som introdusert av Hegel.

Subjektets kamp om anerkjennelsen er motivert i det Honneth definerer som hver sfæres krenkelse. Disse er opplevelsen av brudd eller skade på allerede etablerte anerkjennelsesformer. En gjensidige anerkjennelsens forventning som ikke blir innfridd. Her blir hensikten å gjenetablere en positiv relasjon til andre samfunnsmedlemmer, til samfunnet og ikke minst til seg selv (Lysaker, 2011).

Honneth analyserer videre de formelle betingelser for selvrealisering og viser at den enkeltes selvtillit, selvaktelse og selvverd er avhengig av anerkjennelse i et samspill mellom disse tre samfunnsområder; det private, det rettslige og det solidariske området. Honneth påpeker at han er oppmerksom på andre arbeiders lignende tredeling av samfunnslivet. Han nevner her Max Schelers skille mellom livsfelleskap, samfunn og personfelleskap. Han peker videre på Helmuth Plessner som i tilknytningen til Schelers sosialontologi skiller mellom primære bindinger, sosiale forbindelser og saklige felleskap som tre sfærer preget av ulik grad av intersubjektiv tillit (Honneth, 2008, s. 103). Honneth poengterer at listen over lignende teoriehistoriske skiller kan gjøres lang, men at dette kun kan bety det er nærliggende å skille samfunnslivet inn i tre interaksjonssfærer med passende betegnelser innen emosjonelle bindinger, verdier og tildeling av rettigheter. Han fortsetter så sitt prosjekt ved å teste tesene om sosial kamp som referert til hos Hegel om hvordan mennesket innordner seg i det sosiale. I følge Honneth kan menneske først virkelig leve et fritt og menneskeverdig liv om disse anerkjennelsesformene er innfridd (Lysaker, 2011).

Honneth har i senere tid begrunnet og nyansert sin teori i flere artikler, men denne oppgaven er basert på lesning av hans hovedverk; *Kamp um Anerkennung* 1992, oversatt til Norsk i 2008 med tittelen *Kamp om anerkjennelse: om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk* og *Behovet for anerkjennelse* fra 2003 dansk utgave, som er en tekstsamling sentrale tekster fra Honneths forfatterskap publisert både før og etter hans hovedverk fra 1992.

I det følgende vil jeg presentere de tre former for anerkjennelse som forstått hos Honneth med den tilhørende krenkelse i hver anerkjennelsessfære.

2.2.2 Anerkjennelse i den private sfære

«Med kjærlighetsforhold forstår vi her alle primære relasjoner som består av sterke følelsesmessige bindinger mellom få personer etter mønster av erotiske parforhold, vennskap og relasjonen mellom barn og foreldre eller omsorgsperson» (Honneth, 2008, s. 144)

Den private sfærens anerkjennelse er et gode vi henter i de nære relasjoner. Anerkjennelsen i denne sfæren baseres emosjonelt som vi kjenner den fra familien, kjærlighetsrelasjoner og vennskap. Det er her man gir fysisk uttrykk for sin tilknytning via en klem, et vennskapelig klapp på kinnet eller i kjærlighetsrelasjonens erotiske utfoldelse. Familien, eller relasjonen mellom barn og omsorgsperson, er subjektets første utgangspunkt for å oppleve denne formen for anerkjennelse. Her bygger anerkjennelsen på erfaringen av tilknytning i den nære relasjonen. Det ultimate er å oppleve denne i form av en kjærlig og bekræftende oppvekst. Barnets tidlige tilknytning til omsorgspersonen gir den første erfaring av denne sfæres anerkjennelse, men andre primære relasjoner med sterke følelsesmessige bindinger kan også sortere under denne sfæren. Disse kan være erotiske parforhold eller nære vennskap. Det er ikke kun snakk om fysisk nærhet men også de emosjonelle bindinger.

Honneth baserer her sin redegjørelse på empirisk samfunnsforskning ved å knytte an til forskning spesielt rundt temaet tidlig tilknytting. Han peker på hvordan forskning viser at den affektive primære relasjonen er en sårbar balanse mellom selvstendighet og binding og at det finnes en spenning mellom individuell selvoppgivelse og symbiotisk binding som må opprettholdes om prosessen skal lykkes (Honneth, 2008, p. 105).

Den emosjonelle bindingens selvstendige betydning finner Honneth videre med støtte i forskning innen psykologien. Honneth (2008) viser her spesielt til et etnologisk eksperiment foretatt av H. F Harlow i 1958, blant apebabyer om deres bindinger til en erstatningsmor som viser at bindingene ikke skyldes mangel på tilfredsstilte drifter. Honneth henter videre eksempler fra John Bowlby forskning om at spebarnet bidrar aktivt til å etablere en interpersonal nærhet som viser seg å danne grunnlaget for senere former for emosjonell binding.

Den erfarte kjærligheten i den private sfæren skaper den individuelle selvtillit som igjen danner basis for den autonome deltagelsen i det offentlige livet. Med denne formen for anerkjennelse vil vi utvikle selvtillit.

Krenkelsen i denne sfæren er fravær av den kjærlighetsbaserte anerkjennelsen og manglende emosjonelt uttrykk i nære relasjoner. Denne formen for krenkelse kan komme til fysisk uttrykk i sin ytterste konsekvens som overgrep, voldtekt og tortur. Et negativt speilbilde av kjærligheten og en fullstendig frarøvelse av menneskets kontroll over egen kropp. Denne formen for ringeakt mener Honneth (2008) er den mest grunnleggende formen for personlig fornedrelse. Fordi ydmykelsen et individ opplever i det et annet bemektiger seg dennes kropp mot samtykke vil, på sikt koble den fysiske smerten opp mot følelsen av å være fullstendig underlagt en annens vilje (Honneth, 2008). Denne formen for krenkelse kan føre til at individet mister tiltro til egen kropp. En tiltro som erverves gjennom kjærlighetene i den samme sfære. Resultatet av en slik form for krenkelse ser Honneth å være, ikke bare tap av tillit til seg selv, men også en form for sosial skam. Å krenke et annet menneske på denne måten frarøver den autonome råderett over egen kropp og vil varig skade dennes selvtillit. Denne formen for krenkelse vil alltid føre til et sammenbrudd i individets tillitsforhold til den sosiale verden, og til sammenbrudd i ens egen selvsikkerhet (Honneth 2008). Krenkelsen oppleves her som et brudd på den menneskelige integritet, en invasjon av den private sone og vil føre til manglende evne til å etablere tillit til både personer og samfunn for øvrig.

2.2.3 Anerkjennelse i den rettslige sfære

«Når subjektet i dag blir rettslig anerkjent, respekteres det ikke bare for sin abstrakte evne til å orientere seg ut fra moralske normer, men også ut fra den konkrete egenskapen at det fortjener en levestandard som er tilstrekkelig til å kunne orientere seg moralsk» (Honneth, 2008, s. 127).

I den rettslige sfæren møtes vi som moralsk kapable borgere med rettigheter og muligheter som alle andre. Det er først når vi som rettssubjekter adlyder den samme loven vi anerkjenner hverandre gjensidige som individuelle autonome personer fullt ut kapable til fornuftige beslutninger om moralske normer (Honneth, 2008, s. 119). Denne formen for anerkjennelse baserer sig på allmenne interesser, men man kan skille mellom dels politiske deltagerrettigheter og dels sosiale velferdsrettigheter. Honneth påpeker at denne anerkjennelsen ikke nødvendigvis er knyttet til det abstrakte rettssystemet, men handler om og om respekt for individets rettigheter i praksis (Høilund & Juul, 2005). Sammenhengen mellom rett og anerkjennelse får vi ut i fra at vi forstår oss selv som rettsinnehavere om vi erkjenner

vår normative forpliktelse ovenfor andre. Først når vi forstår oss selv som rettspersoner kan vi være sikre på å få våre sosiale krav oppfylt (Honneth, 2008).

For å kunne forstå denne anerkjennelsesformen beskriver Honneth (2008) det som nødvendig å se hva som kjennetegner en anerkjennelsesform som gir alle medlemmer av rettsfelleskapet den samme autonomi. Han bygger igjen på Hegels tidlige utgangspunkt som beskriver denne anerkjennelsen som en form for universell respekt som ikke kan forstås som en følelsesbasert innstilling. Den må forstås som en kognitiv handling som setter grenser for den følelsesmessige impulsivitet. Anerkjennelse som rettsperson er her assosiert med begrepet respekt og en todeling av dette. På den ene siden anerkjennes subjektet ut fra dennes rolle i samfunnet og ikke ut fra en respekt for mennesket i sitt vesen uavhengig av roller. Honneth ser en løsrivelse fra sosial verdsetting som et absolutt for denne anerkjennelsen og beskriver den her som at ethvert menneske har ubetinget betydning og gyldighet som et formål i seg selv og at en sosial respekt kun skal betegne en verdi såfremt denne kan måles ut fra samfunnsmessig relevans (Honneth, 2008, s. 121). Altså skal menneske respekteres og anerkjennes ut fra en universell respekt for mennesket som sådan. Sosial verdi handler om subjektets prestasjoner og kan kun føye seg til den allerede eksisterende universelle rettslige anerkjennelsen. Mens konsekvensene av en sammenligningen mellom rettslig anerkjennelse og sosial verdsetting, sier Honneth, vil være at man i begge tilfeller anerkjenner personen ut fra dennes egenskaper. Forskjellen er at i den første anerkjennes mennesket i kraft av sine egenskaper som menneske og i den andre i kraft av sine personlige egenskaper unike fra andre og for den samfunnsnyttene disse har.

Den rettslige anerkjennelsen kan forstås som en individuell rettighet uavhengig av sosial status, tildelt etter et egalitært prinsipp til alle mennesker som frie vesener. Den gir mennesket et objektivt holdepunkt og en lovnad om at det er evnen til å foreta autonome vurderinger som gir anerkjennelsen. Får vi denne formen for anerkjennelse utvikler vi selvaktelse. Men for å oppnå selvaktelsen må vi anerkjennes som likeverdige alle andre subjekter i samfunnet og tillegges samme moralske karakter (Honneth, 2003). Vil ut fra dette utvikle selvrespekt grunnet rettighetenes offentlige karakter og våre handlinger vil kunne gjenspeile vår moralske karakter som igjen vil gjøre oss til tilregnelige interaksjonspartnere. Erfaringen av den rettslige anerkjennelsen gir subjektet muligheten til å betrakte seg selv som et likeverdig medlem av felleskapet og innehaver av de egenskaper som fordres for å delta i det offentlige liv (Honneth, 2008, s. 129).

Krenkelsen som viser seg i denne sfæren om vi ikke blir møtt som rettssubjekter vil være rettstap av en eller annen karakter. Altså en utestenging fra bestemte rettigheter. Det kan være grunnet gruppetilhørighet som kjønn, etnisitet alder, sosial tilhørighet og lignende (Høilund & Juul, 2005). Subjektet vil oppleve dette som manglende anerkjennelse for sin moralske tilregnelighet. Noe som igjen vil føre til utestenging fra deltagelse i de samfunnsmessige beslutninger. Og følgene er en nedbrytning av den individuelle selvaktelse (Honneth, 2008).

2.2.4 Anerkjennelsen i den solidariske sfære

«Solidaritet under det moderne samfunnets betingelser forutsetter at de sosiale forholdene er preget av symmetrisk verdsetting mellom individualiserte og autonome subjekter. Å verdsette hverandre symmetrisk betyr å betrakte hverandre gjensidig i lys av verdier som gjør at de andres ferdigheter og egenskaper kan fremtre som betydningsfulle for den felles praksisen» (Honneth, 2008, s. 138)

I den solidariske sfæren møter vi en form for anerkjennelse hvor det er vår individuelle særegenhet som anerkjennes og det at vi er et uerstattelig og unikt individ. Her tar Honneth (2008) opp tråden fra sammenligningen mellom den rettslige respekten og den sosiale verdsettingen. Anerkjennelsen skjer på bakgrunn av særlige funksjoner og kvalifikasjoner. Solidaritetsbasert anerkjennelse, eller verdsettelse av ytelse som Honneth oftere omtaler denne, er ment å romme alle samfunnets medlemmer. De som av andre årsaker ikke er tilstrekkelig resurssterke, det være seg spebarn, papirløse, syke og lignende skal anerkjennes som potensielle bidragsyttere (Lysaker, 2011). For å oppnå et ubrutt selvforhold behøver mennesket den sosiale verdsetting som denne anerkjennelsen gir. Det vil gi følelse av mestring og sette positiv fokus på egne ferdigheter (Honneth, 2008).

Individet vil bare kunne oppleve seg selv som verdifull om det anerkjennes for prestasjoner den ikke nødvendigvis deler med alle andre. Egenskaper som skiller menneskene fra hverandre og stadfester den enkeltes unike verdi. Her verdsettes man for de spesielle egenskaper man bidrar med til en felles praksis, og har selv muligheten til å verdsette andre i samme solidariske ånd. I denne sfæren er det legitimt å gi uttrykk for de forskjellige egenskapene tuftet på våre prestasjoner. Honneth påpeker at ettersom det er den enkeltes prestasjoner og ferdigheter som skal bedømmes finner disse sin verdimålestokk i samfunnets

kulturelle selvforståelse. Man anerkjennes ut fra sin evne, også den potensielle evne, til å bidra i å realisere samfunnets verdier.

Personlig selvrealisering er et resultat av et samfunn som i større grad enn før åpner opp for den individuelle prestasjon. Vi har i dag en verdipluralistisk kulturell orienteringsramme hvor omfang av individets prestasjoner bestemmes og dermed dannes sosiale verdi (Honneth, 2008, s. 135). Denne er riktignok fremdeles underlagt klasse- og kjønns spesifikke normer men vil allikevel kunne gi en mulighet for anerkjennelse av selv den borger med lavest status i samfunnet. Annerkjennelse i denne sfæren er knyttet opp mot individets måte å realisere seg selv på og det bidrag denne gir til å realisere samfunnets abstrakte mål.

Det er viktig her å påpeke at om individet skal ha mulighet til selvrealisering som en følge av anerkjennelsen, må denne være individuell og løsrevet fra stiliserte kollektive egenskaper tilhørende en sosial gruppe. Er den ikke det vil individet kun oppnå anerkjennelseserfaringen av stolthet og gruppetilhørighet og ikke individuell anerkjennelse. Dette er imidlertid ikke et dårlig utgangspunkt da det innad i en slik gruppe vil være mulig å praktisere symmetriske anerkjennelsesforhold. Men symmetrisk må her bety at muligheten er tilstede for ethvert individ å oppleve anerkjennelse for sine egne prestasjoner og ferdigheter som igjen kan generere verdier for samfunnet. Først da kan individet oppleve seg selv som betydningsfull og deltagende i en solidarisk prosess til gode for samfunnet som et verdifelleskap. Gitt denne anerkjennelsen vil individet tilegne seg selvverdsetting (Honneth, 2003).

Krenkelsen i den solidariske sfæren viser seg som manglende anerkjennelse av individets rett til egne valg av mulige livsveier. Dette kan igjen føre til nedsatt sosial status som følge av til eksempel manglende arbeidsmessig anerkjennelse. Krenkelsen vil, i følge Honneth, føre til nedbryting av menneskets selvverd og unnlattelse til å anerkjenne dennes verdi (Honneth 2008). I denne sfæren kan krenkelsen vise seg som stigmatisering. Den består i og ikke å bli vist anerkjennelse for sin livsoppfattelse eller valg av livsvei og derav bli tilskrevet en lavere sosial status enn andre (Høilund og Juul 2005). Individets selvverd vil ta skade av denne manglende annerkjennelsen og det vil føre til at man hverken føler seg verdsatt eller sett som den man er.

2.2.5 Anerkjennelsens ekspressive karakter og metahandling

Anerkjennelsens ekspressive karakter gir seg til kjenne i form av gester og mimikk. Det kan være det lille imøtekommende smilet eller et vennskapelig klapp på skulderen. Innholdet i denne ekspressive atferden viser til mer enn bare det enkle smilet. Dette er en forkortet symbolsk handling som har i seg budskapet om kommende metahandling.

I smilet ligger bekræftelsen på at du er sett og at du kan forvente deg kommende velvillige handlinger. Slik spebarnet får bekræftelse av tilknytningspersonene at smilet og de mange ansiktsuttrykkene inneholder en kommende omsorg, slik uttrykkes også anerkjennelsen i den voksne verden (Honneth, 2003). Mottaker kan forvente en positiv oppfølger av det vennlige ansiktsuttrykket. Dette uttrykket lover en form for synlighet og forplikter til en fortsatt vennlig innstilling hvor den andre anerkjennes i kraft av sin menneskelighet. Her støtter Honneth seg på Kants berømte setning at aktelsen må være forestillingen om en verdi som motvirker egenkjærligheten. Med dette mener han at i det anerkjennende møtet med den andre utstyres man denne med en form for moralsk autoritet over ens person som igjen forplikter til å utføre eller unnlate visse handlinger (Honneth, 2003, s. 112). Poenget her er at i det jeg anerkjenner en person og innrømmer dennes moralske autoritet over meg, vil jeg motiveres til og for fremtiden behandle ham i overenstemmelser med hans verdi. Jeg vil altså ikke behøve å pålegge ham min verdi, men se ham for den han er, her og nå.

Om anerkjennelsen skal ha sin fulle verdi og gi mennesket mulighet til selvrealisering, må metahandlingen som ligger implisitt i hver sfæres følge tett på det ekspressive uttrykket. Det vil si at i forlengelsen av det gode smile må bekræftelser i form av både tale og handling følge. For å gi anerkjennelse i den rettslige sfære må utgangspunktet finnes i respekt for individets rettigheter i kraft av det å være et menneske. Metahandlingen i denne sfæren kan, slik jeg ser det, være muligheten til deltagelse i styrende organ. Det å ha stemmerett i de organisasjoner eller institusjoner man er medlem. I den solidariske sfæren er metahandlingen en lovnad om individualitet. Anerkjennelsen her finner sted som en solidarisk hendelse innad i det kollegiale, men det er først når den enkelte anerkjennes for sine spesielle unike kvalifikasjoner denne kan løsrive seg fra det kollektive og selvrealisering er mulig. Rent praktisk kan dette bety at en gruppe er gitt de samme arbeidsmuligheter, men at man må være er årvåken for å rose den enkeltes fremgang om anerkjennelsen skal ha sin fulle virkning.

3. METODE

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for forskningsprosjektets ontologiske (synet på verden), epistemologiske (synet på kunnskap om verden) og metodologiske (synet på hvordan man får kunnskap om verden) forutsetninger. Jeg vil starte med å redegjøre for mitt vitenskapsteoretiske ståsted, for refleksiviteten, valget av etnografisk metode, utvalg og metodologi. Jeg vil se på undersøkelsens validitet, reliabilitet, generalisering og etiske avveininger. Avslutningsvis redegjør jeg for fremgangsmåten av analysen av materialet.

3.1 Vitenskapsteori og refleksivitet

De vitenskapsteoretiske forutsetninger for dette studiet finner jeg innen sosialkonstruksjonismen. Her tar man utgangspunkt i at virkeligheten er en sosial konstruksjon, hvor språket og måten vi kommuniserer med hverandre er en grunnleggende del av hvordan vi konstruerer verden (Kleven, Hjordemaal, & Tveit, 2011, s. 206). Språk og symboler fremstår ikke her som noe som gjenspeiler en objektiv virkelighet, men som vår sosiale virkelighet konstruert gjennom den mening vi tillegger tingene rundt oss. Den mest radikale sosialkonstruksjonist vil hevde at verden først får eksistens gjennom vår kunnskap om den. Et noe mindre radikalt utsagn er at vår kunnskap om virkeligheten er sosialt konstruert (Kleven, et al., 2011). Innen sosialkonstruksjonismen nedtoner man spørsmålet om verden finnes som en objektiv størrelse eller ikke, da dette blir uinteressant fordi man heller hevder at det er mennesket selv som tolker hverdagslivets virkelighet som meningsfull og alltid vil forsøke å skape en meningsfull indre verden. Menneskesynet innen dette paradigmet kan forstås ved troen på at alle mennesker har den samme mulighet til å konstruere sin egen virkelighet. I følge Nygård (1993) finnes det et mangfold av måter å konstruere denne virkeligheten. Et mål må være at mennesket oppfatter seg selv som en aktør og ikke en brikke i eget liv. Menneskene vil altså sammen kunne skape et miljø i kraft av sine sosiokulturelle og psykologiske bindinger.

Underveis i studiet har jeg også funnet inspirasjon i kritisk teori. Denne sto i planleggingsfasen og den tidlige fasen av prosjektet sterkt som mitt vitenskapsteoretiske ståsted. Jeg kunne relatere til et verdenssyn der de «tunge» institusjonene satte dagsorden og hadde hegemoni og hvor det kun var radikal samfunnsendring som kunne velte de historisk skapte maktstrukturene og eliminere asymmetrien i behandlingsvesenet, så vel som i møte med den utsatte gruppe jeg skulle studere. Dette gikk jeg vekk fra da feltet underveis i

forskningen gav meg en mer nyansert forståelse og jeg kom til å se sosialkonstruksjonismen som et bedre alternativ. Spesielt siden fokus her ligger på de lokale konstruksjonsprosessene mennesket imellom snarere enn de historisk skapte (Alvesson & Sköldberg, 2008). Imidlertid vil jeg påpeke at å bedrive forskning med emansipatorisk hensikt gir mening også for mitt prosjekt, men da ikke som et opplysende gode for den sosialt depriverte men snarere som en samhandling de impliserte parter imellom hvor alle tar sin del i frigjøringen. Ikke nødvendigvis som en total omveltning av samfunnets maktstrukturer som følge, men med et mål om en mer bevisst holdning i samhandling med utsatte mennesker. Jeg ser dermed ingen motsetning i et sosialkonstruktivistisk ståsted med inspirasjon fra kritisk teori. I mitt møte med feltet forsøkte jeg som best mulig å nullstille forutinntatte holdninger for å kunne observere så upartisk som mulig. Vel vitende om at vi ikke lever i et historisk tomrom, men at vi som mennesker ser og forstår ut fra perspektiv som er formet av fortiden. Og videre at kunnskapen konstrueres sosialt i samhandlingen også her mellom meg som forsker og deltagerne i Hus Forbi. Min gjengivelse og tolkning av data vil være preget av mitt verdssystem og min forståelse av virkeligheten (Denzin & Lincoln, 1994).

Oftere og oftere ser man diskursanalysen knyttet opp mot sosialkonstruksjonismen som et redskap for innhenting av vitenskapelig kunnskap. Med diskursanalyse forstår jeg en stadig språklig konstruksjon av hvordan verden finner sted og derav kunne generere kunnskap om denne. Den språklige konstruksjonen behøver nødvendigvis ikke å være skrevet tekst. Den kan være forstått som samfunnsmessige prosesser. Sett fra en slik vinkel vil det, som sagt, finnes flere måter å konstruere verden på og disse vil mer eller mindre ha sine bestemte begrunnelser og formål (Kleven, et al., 2011) For mitt prosjekt fikk denne måten å forstå og tolke verden på betydning i så måte at den ikke er opptatt av en objektiv virkelighet men åpner for en refleksiv forståelse av den sosialt konstruerte virkelighet. Samspillet med feltet blir her det sentrale og kunnskapen om verden genereres i dette møtet. En kunnskap vi finner gjennom samtalestrategier, felles symboler og meninger, felles forståelsesrammer og hvor forskerens har en reflektert rolle i diskursen. Altså kan ikke forskningen foregå isolert fra samfunnet eller fra påvirkning fra forskerens bakgrunn slik at forskningsresultatene ikke påvirkes av sosiale prosesser eller personlige egenskaper. Disse er en vesentlig del av forskningen og gir den særpreg (Hammersley & Atkinson, 1996). Min forskning er heller intet unntak. Jeg har personlig erfaring med det å være sosialt utsatt. Dette er ikke til hindring for forskningen, men gir et dypere grunnlag for å forstå menneskene involvert. Jeg har også

hentet inspirasjon i egen historie i startfasen av mitt prosjekt, hvor jeg undres om det fantes alternative metoder å møte en hjemløs

3.2 Etnografi

Å forske kvalitativt er å forsøke å forstå deltagerens perspektiv (Postholm, 2005). Etnografisk forskning i særers handler om å delta i menneskers liv over tid for å forstå og kunne beskrive deres kultur. Etnografien kan tidfestes helt tilbake til 1700 tallet med en interesse for livene og tradisjonene til det folk i samfunnet hvis lille stemme ikke ofte ble hørt. Men det er først ved Malinowskis studie av Trobrianderne på øygruppa Kiriwina i 1914 den får sitt navn (Postholm, 2005). Etnografiens utgangspunkt handlet om koloniherrrens ønske og behov om å forstå de koloniserte for så å kunne regjere lettere over disse. I dag snakker man om etnografi som en forskningsmetode, en faglig disiplin som handler om å beskrive et folk og deres kultur. Etnografi er også ofte betegnet som feltforskning. Jeg støtter meg her i min forståelse av metoden på Hammersley og Atkinson (1996) og velger å ikke skille mellom begrepene, men heller la etnografi og feltmetodikk stå side om side som en overordnet betegnelse på en kvalitativ metode hvor det å delta i folks gjøremål over en periode står sentralt. Å bedrive feltmetodikk vil si å observere forskningsobjektets dagligdagse gjøremål, lytte til det som blir sagt, stille spørsmål og undersøke andre artefakter relevant til forskningsspørsmålene. Valget falt på denne forskningsmetoden for å komme nært inn på aktørenes liv over tid. Jeg ønsket gjennom observasjonene å få kunnskap om flere perspektiver på den daglige samhandlingen. Dette gav den etnografiske metoden mulighet for.

Grunnet masteroppgavens omfang ble feltstudiets periode satt til seks uker. Feltoppholdet varte fra to uker før jul til fire uker etter. Da det var høytid fikk jeg innblikk i en spesiell periode av Hus Forbi selgernes liv. Det er mange tiltak for hjemløse i København i denne perioden. Byens befolkning er ekstra vennlig innstilt til kjøp av gatemagasinet og det er rikelig med matutdelinger.

3.3 Metodologiske prinsipper og metode

I følge Hammersley og Atkinson (1996) kan feltforskerens rolle i starten sammenlignes med en legmanns forsøk på å gjøre seg kjent med et sosialt miljø. Eller med en nybegynner på et hvilket som helst område hvor det er nødvendig å stille mange spørsmål for å finne ut hvordan oppgaven skal utføres. Som forsker og deltagende observatør kan dette være gode sammenligninger, men målet for den etnografiske observasjon er ikke å tilegne seg mesterens ferdigheter slik som en lærling gjør, men å forstå feltet og de handlingene som utføres for så å kunne beskrive disse. Min rolle i feltet ser jeg å finne, som mange før meg, mellom de to ytterpunktene fullstendig deltagelse og fullstendig observasjon. Jeg søkte gjennom både observasjon og deltagelse å lytte og stille spørsmål og ikke minst gjennom å feile, få innsikt i miljøets sosiale struktur.

Jeg holdt min forskerrolle åpen og avklart ved å introdusere forskningsprosjektet på et av de månedlige selgermøtene i forkant av oppstart. Her introdusert jeg meg selv som mastergradsstudent og fortalte om min hovedmotivasjon for studiet, som er min egen bakgrunn som sosialt utsatt. Jeg laget et oppslag hvor jeg spurte direkte om selgeren ville delta og gav dem muligheten til å komme med tips og ideer. På dette tidspunkt var problemstillingen ikke klar og mitt utgangspunkt, som jeg fortalte på selgermøtet, var anerkjennelsen slik jeg hadde observert den på generalforsamlingen i Odense. Oppslaget hang på infotavlen og på salgsdisken gjennom hele perioden (Vedlegg 2).

Dette var en god start til og åpent delta i Hus Forbis gjøremål, men det var ikke nok til at jeg var en del av feltet fra første dag. Jeg fikk møte min egen usikkerhet samt feltets nysgjerrighet på meg. Den første tiden lærte jeg fort at jeg ikke måtte snakke så mye. Kanskje snakket jeg fordi jeg var nervøs, eller fordi jeg ønsket å oppnå kontakt, men all min snakking forstyrret den daglige samhandlingen og gav større fokus på meg og min rolle. Jeg tonet ned snakket og det tok da ikke lang tid før oppmerksomheten rundt min person avtok og feltet gjenopptok sin samhandling. Etter de første to uker så ingen ut til å undre seg videre over hvorfor jeg befant meg i lokalet.

I og med at jeg forsket på et miljø som ikke var ukjent for meg, var jeg spent på hvordan jeg skulle opprettholde etnografiens krav om å møte feltet med stadig nysgjerrighet og fremmedhet samt en nødvendig emosjonell distanse. Det samme gjaldt også for hvordan jeg skulle kunne møte på feltet med et «åpent sinn». Dette viste seg imidlertid ikke å by på problemer, fordi forskningen foregikk i Danmark og deltagerne brukte en sjargong som ikke var identisk med den jeg kjente fra det samme miljø i Norge. Det å møte på feltet med et

åpent sinn er ikke det samme som å møte med et tomt hode, slik at min tidligere personlige egenerfaring fra lignende miljø, kun kastet et supplerende lys over teorien og senere på analysen av datamaterialet.

3.3.1 Deltagende observasjon

Feltarbeidet er utført ved hus Forbis hovedkontor i Bragesgade 10 b, København. Lokalene fungerer som salgsavdeling for gatemagasinet og som café. Det er daglig ca. 30- 40 selger innom i løpet av åpningstiden som er fra 0800-1400. Her ligger grunnlaget for den deltagende observasjonen. Grunnet lang reise var jeg på feltet ca. hver annen dag og observerte da hele dagen. Inne i lokalet fikk jeg bruke salgsavdelingens kontor slik at jeg gikk dit inn og noterte i etterkant av hendelsene jeg observerte. Jeg tok også korte «Field breaks» på Nørrebros bibliotek som ligger vegg i vegg, for å få en helt uavbrutt pause i et annet miljø. Jeg tok ingen notater mens observasjonen pågikk, dette for ikke å forstyrre feltet. Mine observasjoner omfatter fra starten alle som var inne i Hus Forbis lokaler. De ansatte, selgerne, deres hunder, de som jobbet frivillig i kjøkkenet samt de besøkende som var innom. Av besøkende var det blant annet en far og hans unge datter. Hun hadde vunnet en kjempestor honningkake som hun ville forære til hjelp for hjemløse. Besøkende kunne være freelance journalister som kom for å snakke med redaktøren, eller venner av selgerne.

I den første tiden, før problemstillingen var formet var jeg tvunget til å observere alt. Dette var en meget slitsom periode, men den resulterte i at jeg gikk vekk fra mitt utgangspunkt som var å se om anerkjennelse kunne motivere livsendring av utsatte mennesker, til å dreie seg om å undersøke muligheten for selvrealisering uten endringsfokus. Etter hvert som forskningen skred frem var det ikke nødvendig å observere alt, men velge ut den samhandling som gav anerkjennelsen mening og betydning.

Lokalet i Bragesgade fungerer som en café med cafébord og stoler og plass til 30-40 selgere. Hovedinngangen peker rett mot det åpne kjøkkenet og kjøkkendisken hvor det serveres gratis frokost, lunsj, kaffe og te. Til venstre for kjøkkendisken finner vi salgsavdelingen som også er avgrenset mot cafélokalet med en stor disk. Over denne disken kjøper seglerne avisene og slår av en prat med de ansatte. Lokalet har en bakdør som fører ut mot bakgården til et lager. I den andre enden av lokalet finner vi en gang som munner ut i et atrium. Underveis i gangen finner vi bokholders kontor og redaktørens kontor. Der er også to møtelokaler. Et lite og et stort. Rett over salgsdisken er daglig leders kontor. Inne i café rommet fantes enda tre dører, hvor den ene er personalets toalett og den andre er selgernes. Den tredje døren fører til et bad hvor

selgerne fritt kan benytte seg av dusj, vaskemaskin og tørketrommel. Hus Forbi utstyret sine selgere med komplett uniform etter en måneds salg av avisen. Utover den faste sommer og vinteruniform finnes det i lageret ute i bakgården, diverse klær gratis for selgerne.

Jeg deltok på to dagers utkjøring av gatemagasinet til distributører på Sjælland og Falster og på København Kommunes Nyttårskur for hjemløse (Vedlegg 3). Dette var en tilstelning hvor byens hjemløse ble servert de Københavnske Rådhuspannekaker og øl i en av Rådhusets fineste festsaler. Det meste av min deltagende observasjon gjorde jeg «på gulvet» blant selgerne i Bragesgade. Her forsøkte jeg å involvere meg i samhandlingen samtidig som jeg iakttok hva de andre foretok seg. Jeg beveget meg i rommet etter hva som foregikk og hvem som var der. Jeg satt meg ved tilfeldige bord sammen med seglene og spiste både frokost og lunsj sammen med dem. Her deltok jeg i de samtaler som var, eller jeg var stille og lyttet. Ved noen anledninger stilte jeg spørsmål. Spørsmålene jeg stilte sentrerte jeg etter hvert rundt temaet selvrealisering, altså hadde de et positivt fortegn. Det kunne være spørsmål som omhandlet hvordan selgerne ble møtt av byens borgere til spørsmål om følelser for deres hunder. Jeg bygget videre på det som allerede var samtalen tema slik at forlengelsen av samtalen skulle oppleves naturlig og uavbrutt.

Videre valgte jeg ut tre observasjonsposter i lokalet. Disse ble tre sentrale hjørner av lokalet. Et ved enden av kjøkkendisken. Et ved enden av selgerdisken. Og et ved et av kafebordene som hadde ryggen mot kontorene slik at jeg kunne se det som foregikk i caféen fra de samme vinklene over tid. Min mening med dette var å se om hendelsene endret etter min observasjonsvinkel, men det fantes intet mønster å observere fra de forskjellige vinklene. Det som derimot ble et poeng, var at selgerne ble vant til at jeg stod på disse tre plassene og jeg ble en del av den samhandling som foregikk. Selgerne så ut til å glede seg over min interesse for deres liv. Noen gav også uttrykk for dette.

Jeg deltok videre på enkle gjøremål sammen med personalet, som smøring av brødskiver på morgenen og rydding av kjøkkenet på ettermiddagen. Også ved de to anledninger da det ble holdt «julefrokost» hjalp jeg til med forberedelsene. Dette gav en ansatte vinkel til mine observasjoner, men det var fra deltagerperspektivet som jevnstilt med seglene ute i caféen jeg gjorde de observasjonene som gav mest betydning for gjengivelsen og tolkningen av selgerens liv på Hus Forbi. Herfra så jeg den daglige samhandling som utspant seg uten å påvirke for mye med mitt nærvær.

Feltmaterialet består av 52 håndskrevne sider i en A4 blokk uten linjer. Transkribert er notatene på 22 sider. Jeg gjorde også refleksjonsnotat underveis. Disse utgjør 11 muntlige opptak på lydfil. Et refleksjonsnotat, slik jeg forstår det, er en form for tenkeskriving til støtte for det observerte. Disse foretok jeg muntlig for å lette på skrivearbeidet. Hensikten med mine refleksjonsnotat var ikke å klargjøre det observerte for andre, men først og fremst for meg. De ble min samtalepartner om forskningens fremdrift og refleksjoner over den observerte handlingen. Refleksjonsnotatene er stort sett gjort ute i Københavns gater. Det var befriende deilig å kunne snakke høyt å sette ord på tanker og refleksjoner til diktafonen som var den min veileder og samtalepartner. Forskningsprosjektet i et annet land var til tider ensomt og valgene jeg måtte ta underveis kjentes noe lettere å ta i samtale med diktafonen.

3.3.2 Dagbøker

Jeg ønsket å supplere den deltagende observasjonen med dagbøker for å få en mer personlig beskrivelse av det å være Hus Forbi selger. Dagbøker som metode er kanskje mer brukt innen aksjonsforskning, hvor idealet er at den som kjenner problemet må ta aktiv del i forskningsprosessen, enn hva den er brukt i andre forskningsdesign (Tiller, 2004). Dagboken kan også fungere innen etnografisk arbeide og gi en nyansert og personlig beskrivelse av den opplevde virkeligheten. Med dagbøkene mente jeg å kunne få en viktig innsikt i den sosiale og kulturelle konteksten selgerne oppholdt seg i også utenfor Hus Forbis åpningstider. Å skrive dagbok kan virke skremmende for mange (Ambrosius Madsen, 2003). Det gjorde det nok også for mitt utvalg. Det er i følge Ambrosius Madsen ikke likegyldig hvordan materialet utformes når ambisjonen er å få fatt i autentiske ytringer. Dagboken inviterer til å uttrykke seg personlig og privat rent følelsesmessig og jeg ville skape en god ramme rundt denne. Jeg gikk til innkjøp av ti A5 sorte innbundet bøker og utstyrte samtlige med teksten «skriv i dagboken hver dag i en uke og svar på følgende spørsmål, Hva har det gjort for min oppfattelse av meg selv å selge Hus Forbi i dag?» Dagboken ble og utstyrt med min adresse og telefonnummer og beskrivelse av forskningsprosjektet.

Ti selgere ble valgt ut for å skrive dagbok i en uke. Formålet med utvalget var at de skulle representere bredden av selgerne både i forhold til rusbruk, etnisitet og kjønn. Av de ti fikk jeg fire dagbøker tilbake. Det var altså seks stykker av utvalget som ikke leverte.

En selger leverte inn blank bok etter få dager med beskjed om å ha ombestemt seg. En leverte blank bok fordi hun hadde det dårligt og klarte ikke skrive på grunn av stadig tilbakevendende mareritt. To kunne ikke skrive fordi de alltid ble for fulle og de synes ikke det var annet å si

enn at jobbsentret var noe drit. En ville ikke skrive fordi han bor på en benk og når kvelden kom ville han gå til ro å sove etter en lang og strabasiøs dag. En bok ble ikke levert fordi selgeren ble så fornærmet av en frivillig på kjøkkenet at han slang selgerkortet sitt i disken og erklærte høyt at han ikke lenger var medlem av Hus Forbi. Dagboken forsvant med ham. De fire dagbøkene jeg fikk tilbake var alle skrevet av menn godt passert 40 slik at de representerer ikke selgernes mangfold slik jeg i utgangspunktet ønsket det. Jeg har likevel valgt å ta de med i analysen fordi de gir et autentisk innblikk i selgernes følelsesliv hva selvoppfattelse som hus Forbi selger gjelder. To av dagbøkene er skrevet av selgere som ikke bruker rusmidler og to av selgere som gjør det. En av dagbøkene er skrevet av en med annen etnisk tilhørighet en dansk, denne dagboken var ikke enkel å lese da den i flere passasjer var skrevet på en noe uforståelig språkblending. En av dagbøkene er skrevet av en som selv ikke kunne skrive, men i hans ønske og iver om å delta i prosjektet fikk han sin sønn til å skrive for seg. En av selgerne skrev i sin dagbok i sytten dager. Denne boken gir et meget godt innblikk i dagbokskriverens oppfattelse av det gode liv. Den siste dagboken er skrevet i hver dag i en uke og gir et genuint innblikk i livet som Hus Forbi selger. Slik jeg ser det gav dagbøkene solide refleksjoner om selvoppfattelse, og jeg velger å kalle dagbokprosjektet som vellykket tross ingen kvinnelige deltagere og de mange avlyste.

3.3.4 Kvalitative intervju

Det kan kanskje være vanskelig å forstille seg en kvalitativ studie gjort uten kvalitative intervju? Disse er her forstått som en forskningsmetode som dekker et spekter fra det strukturerte intervjuet til mer uorganiserte samtaler og fortellinger om ens liv (Ambrosius Madsen, 2003, s. 69). Jeg valgte å foreta fire dybdeintervjuer. To er av ansatte og to av selgere. De to selgerintervjuene foretok jeg spesielt for og supplerer det øvrige materialet med personlige opplevelser av anerkjennelse i den rettslige sfæren. Intervjuene av selgerne ble valgt nettopp for å belyse den rettslige anerkjennelsen da denne vanskelig lar seg observere på samme måte som anerkjennelsens ekspressive karakter. Kriteriene for utvelgelsen blant selgerne var at de benyttet seg av, eller hadde benyttet seg av stemmeretten og derav muligheten for påvirkning i styrende organ. Jeg valgte videre og ikke gi belønning for deltagelse til intervjuene. Jeg ser at noen av de tidligere masteroppgavene har belønnet selgerne med hele 10 aviser for å delta. Jeg kan godt forstå at belønning lettet på tilgangen til intervjuobjekt, men i tråd med min forsknings tema synes det et upassende valg å skulle bestikke for deltagelse. Jeg ønsket selgerens genuine erfaring om sin rolle i Hus Forbi og ikke

et svar med motivasjon i penger. De to selgerne svarte straks ja på min forespørsel og de virket begge glade for å fortelle om sine erfaringer.

Intervjuene av de to ansatte foretok jeg for å belyse Hus Forbis historie, tankegang og ideologi samt betydningen av og bruk av, kroppen som verktøy i møte med selgerne. Den deltagende observasjonen gav rikt innblikk i samhandlingens fysiske karakter og jeg ønsket å undersøke om dette var bevisst fra de ansattes side. De to representerer den daglige samhandling med selgerne og til det overordnede ansvar for organisasjonen.

Det er i følge Fangen (2010) vanlig å jobbe parallelt med ulike metoder underveis i feltarbeidet. Dagbøkene ble utdelt under hele perioden opp mot siste uke, mens intervjuene ble foretatt i den siste uken av feltarbeidet. Jeg hadde da opparbeidet en god forståelse av feltet og fått tid til å reflektere over de tema jeg ønsket å utdype. Intervjuene er alle gjennomført som semi-strukturerte intervju hvor jeg kun stiller få spørsmål sentrert rundt tema selvtillit, selvverdi og selvaktelse. En utfordring og en risiko for at et sterkt tematisert intervju kan lukke samtalen mellom intervjueren og den intervjuede, slik intervjuet kan fortone seg mer som en muntlig utfylling av et spørreskjema er tilstede ved en slik fremgangsmåte (Ambrosius Madsen, 2003, s. 73). Jeg ønsket å la intervjuene være så åpne som mulig samtidig som de ikke skulle flyte helt ut og konstruerte derfor kun noen få spørsmål for å oversette forskningstemaene til operative intervju spørsmål (Vedlegg 4). Temaene var sentrert rundt spørsmål om livet før intervjupersonen ble Hus Forbi selger, hvordan livet opplevdes som Hus Forbi selger og om hvordan de så sin vei videre i livet. For å belyse den rettslige sfæren, som var mitt mål med selgerintervjuene, spurte jeg om intervjupersonens verv og deltagelse samt følelser i denne sammenhengen. Min oppgave ble å holde tråden i intervjuet å skape en trygg ramme for intervjupersonen til å fortelle sin egen fortelling.

De to ansatte intervjuene er bygget opp over samme metode, men temaene her er byttet ut med opplevelsen av å jobbe i Hus Forbi, fysisk kontakt med selgerne og kjennskap og bruk av den rettslige annerkjennelsen. Intervjuene er ikke transkribert i sin helhet, da en del av materialet ikke var aktuelt for analysen. De foreligger på diktafonen og utgjør til sammen fem timer.

3.5 Validitet, reliabilitet og generalisering

Et krav for forskning har, tradisjonelt sett, vært at resultatene er generaliserbare. Fra et positivistisk ståsted kan dette la seg gjennomføre i form av kvantitative størrelse av for eksempel spørreskjema og intervjuer. Man søker altså å forklare fenomener og hendelser på en deduktiv måte, altså med en hypotese som utgangspunkt og en sannhetstesting av denne, for å komme frem til variabler som er gyldige i lignende sammenhenger. Resultatene skal kunne la seg teste i andre sammenhenger som kan ses å være relevante. Kvalitative forskningsmetoder bestrebet seg lenge på å oppfylle lignende krav til forskningen slik man fant disse innen naturvitenskapene. Et vitenskapelig arbeid innen den positivistiske tradisjon vil kunne la seg teste for så å bekreftes eller avkreftes. Man søker i slike undersøkelser å eliminere forskningsobjektets påvirkningsrolle så godt som mulig slik at den samme undersøkelse kan foretas på et annet utvalg og resultatene kunne stemme overens med den første undersøkelse.

De fleste mener imidlertid at en slik tilnærming ikke ville kunne fungere i en kvalitativ studie. Kvalitative forskningsprosjekt og feltmetodikk i særskilt åpner for intersubjektive tolkninger av det observerte. Her er det snarere innholdet og betydningen som står i fokus enn fenomenets utbredelse (Fangen, 2010, s. 236). I senere tid har en rekke forskere foreslått å bytte ut de kvantitative vurderingstermene med termer mer tilpasset kvalitativ forsknings egenart (Fangen, 2010). Cuba og Lincoln (1994) har foreslått en endring av disse termene hvor troverdighet erstatter intern validitet, overførbarhet erstatter ekstern validitet, avhengighet erstatter reliabilitet og bekreftbarhet erstatter objektivitet. Jeg vil i det følgende knytte an til denne diskusjonen og se på denne oppgavens validitet, reliabilitet og generalisering, men ved bruk av de tradisjonelle termene.

Validitetskriteriet i litterær analyse er i følge Nielsen (1987) at forskeren redegjør nøyaktig for alle delene av sitt arbeid. Det vil si en nøyaktig dokumentasjon for enhver tolkning på alle nivåer; karakteristikker av feltnotatenes art og omfang, tolking av feltnotatene til analysen, tolking av analysen til den ferdige teksten og til sist den subjektive mottakelse av teksten hos leseren. Den siste del lar seg vanskelig redegjøre for, men Nielsen hevder, med støtte hos Ricoeur, at et validitetskriterium for forskningsteksten må være dennes intersubjektivitet. Altså en uavsluttet kommunikativ prosess med leseren. Validiteten, eller troverdigheten i min tekst mener jeg er å finne i redegjørelsen av fremgangsmåten og i koherens-kriteriet. En dialog med teksten som gjennom logisk argumentasjon skaper intern konsistens. En åpen dialog om forskningens prosesser gir mulighet til innsyn og skaper troverdighet. Det er ikke et krav at

kommunikasjonen skal gi enighet, men at diskusjonsrommet skal finnes (Nielsen, 1987). Et relevant spørsmål som og kan kaste lys over troverdigheten er om rapporten gir svar på forskningens problemstilling.

Som nevnt diskuteres det innen kvalitativ forskning om også reliabilitetsbegrepet skal redefineres da kriteriene har sin opprinnelse fra den kvantitative forskningen. Man kan i følge Fangen (2010) undersøke en tekst reliabilitet ved å stille følgende enkle spørsmål; ville en annen uavhengig observatør lagt merke til de samme tingene og tolket de på samme måte som meg? Dette er et mål som vanskelig lar seg gjennomføre grunnet menneskets kompleksitet og rike følelsesliv som jo gjelder for forskeren like mye som forskningsobjektet. Jeg, som forsker, stiller ikke på feltet som en «tabula rasa», men med min personlige persepsjon av verden. I og med at jeg selv kommer fra et langt liv som sosialt utsatt ville det være vanskelig, om ikke umulig, å finne en observatør med lignende forutsetninger for å forstå og gjengi prosessene i dette feltet på nøyaktig samme måte. Gitt en nøyaktig beskrivelse av metodologi og tolkning av datamaterialet vil det fremdeles være en urimelig påstand at en annen forsker ville kommet frem til nøyaktig de samme funn og derav kunne trekke de samme konklusjonene. Men en lignende undersøkelse ville ikke gjort mine funn ugyldige. Anerkjennelsens ekspressive karakter aktørene imellom ville vært tilstede om enn både forsker, personal og selger hadde undergått utskiftninger.

Hva gjelder generaliserings spørsmål, eller overførbarheten som er et mer rommelig begrep for en kvalitativ studie, vil det være ønskelig for dette studiet om funnene lar seg bruke i andre sammenhenger. Dette er nødvendigvis ikke et mål, men jeg tror at sammenlignet med andre studier om utsatte grupper vil min analyse kunne gi en ny inngangsvinkel og kunne gi en pekepinn mot en retning hvor man ser vider på vekstmulighetene hos denne gruppe gjennom et anerkjennende perspektiv. Ikke gjennom et endringsperspektiv. Mitt mål har ikke vært å generere ny teori, men å belyse et gammelt problem på en ny måte. Slik sett kan jeg se at min forskning har overføringsverdi og kan bygges videre på av andre i lignende studier.

3.6 Analysens metode

Analyseprosessen i etnografisk forskning er ikke adskilt fra den øvrige forskningsprosessen, men er en integrert del av arbeidet. I mitt forskningsprosjekt var utgangspunktet en undring over om man kunne møte utsatte mennesker med anerkjennelse, og om et slikt møte kunne motivere til selvrealisering. Problemstillingen ble formet i samspill med feltet etter hvert som forskningen skred frem. Min egen bakgrunn som sosialt utsatt gav meg ekstra lydhørhet i forhold til å observere anerkjennelse i samhandlingen. I og med at jeg selv har vært i lignende situasjon som selgerne på Hus Forbi er, lot jeg meg ikke avlede i observasjoner om deres utfordringer og det vanskelige livet, men jeg kunne holde fokus på anerkjennelsen og lete etter dens uttrykk. Med større forståelse for feltet kunne jeg konsentrere observasjonene om de sentrale verdiene i hver sfære slik de er forklart hos Honneth. Disse er kjærlighet, respekt og solidaritet. Det ble en stor oppgave å bestemme hvilke handlinger som sorterte under hvilke sfære. Analyseprosessen blir dermed en dialektisk interaksjon mellom innsamlingen og analysen av data i praksis, noe som for øvrig ikke er en enkel prosess og som kan være årsak til at mye etnografisk forskning bærer preg av manglende refleksivitet og mangelfulle data (Hammersley & Atkinson, 1996, s. 233). Jeg hadde seks uker til rådighet på feltet og fristelsen til «å være over alt samtidig» ble i perioder stor. De første ukene bar forskningen preg av dette, men så satte jeg av tid til refleksjon over det innsamlede data slik at fortsettelsen av prosessen fikk det karakteristiske traktformete preg som er ønskelig i etnografi. Det vil si at etter hvert som jeg forstod feltet, forstod jeg også bedre hva jeg skulle se etter. Hver kveld reflekterte jeg over dagens observasjoner. Disse refleksjonene drev arbeidet fremover og lot feltet ta del i utformingen av problemstillingen. Der jeg i starten gikk ut for å undersøke anerkjennelsens betydning for motivasjon til endring, opplevde jeg underveis dette endringsfokuset som et hindrende slør for mine observasjoner og forkastet det. Jeg gikk videre til å se etter områder hvor anerkjennelsen kom til uttrykk.

Analyseprosessen i etnografisk arbeid vil videre være tuftet på egne tanker om lest litteratur. Den kan imidlertid ikke ta utgangspunkt i teori alene men må finnes i samspill mellom teorien og etnografens fantasi (Hammersley & Atkinson, 1996). Jeg valgte ut fra dette å sortere data under tema tilhørende hver sfære. Dette for å kunne finne og analysere anerkjennelsens ekspressive karakter og tolke disse i forhold til det valgte teoretiske perspektiv.

Jeg gikk først gjennom alt materiale flere ganger for å skaffe en oversikt. Mengden data er forholdsvis stor slik at jeg hørte på alle lydfiler, så filmklippet, leste feltnotatene og dagbøkene. Deretter jobbet jeg med materialet opp mot de tre sfærene. Jeg laget områder jeg

mener symboliserer anerkjennelse ut fra observasjonene og ut fra dagboknotatene. I den private sfære lette jeg etter affektiv samhandling som kunne tilsvare nære relasjoner. Det temaområde jeg mener symboliserer anerkjennelsen uttrykk på Hus forbi i denne sfære har jeg kalt; fysisk nærhet og kjærlighetsfull irettesettelse. Her beskriver jeg samhandling som fysisk kontakt og korrigerende samtaler. Disse setter jeg i analysen i forbindelse med teorien og tolker deres betydning. Under den rettslige sfære kaller jeg temaområdene for medbestemmelsesrett og samfunnet møter selgeren. I denne sfæren henter jeg data delvis fra intervjuer og delvis fra observasjoner. Annerkjennelsen i denne sfæren er av mer dulgt karakter og ikke enkel å hverken beskrive eller observere. Jeg valgte å tolke denne med eksempler fra situasjoner både som samfunnets tradisjonelle oppfatning av møtet med utsatte mennesker og i situasjoner hvor deltagerretten er rådende prinsipp. I den solidariske sfære valgte jeg temaområdene; identitet og verdsetting av ytelse som tema for datasorteringen. Deretter gikk jeg gjennom alt materiale flere ganger. Alle sitater og uttalelser ble klippet ut av det transkriberte materialet og sortert under den sfæren jeg mener den uttrykker. Deretter gikk jeg systematisk igjennom dette og satte eksemplene inn i sammenheng under den tilhørende sfære og for så å tolke og drøftet deres betydning i forhold til oppgavens problemstilling.

3.7 Etikk

Målet for samfunnsforskning bør være å produsere sannferdige beretninger om sosiale fenomen. Man skal likevel ikke overse andre verdier og gå frem på et uakseptabelt vis for å skaffe kunnskapen tilveie. I samfunnsforskning oppstår det etiske utfordringer som det gjør i alle andre arenaer der mennesker møtes (Hammersley & Atkinson, 1996). Det var ikke mulig å gi alle deltagerne nøyaktig informasjon om forskningen, men alle som var på selgermøtet hvor jeg presenterte meg og forskningen var informert. Jeg fortalte også villig om prosjektet til selgerne under hele feltoppholdet. Om enn prosjektet hadde en åpen profil, var det ikke mulig å fortelle alle om feltforskningens mål og metode. Grunnen til dette var også fordi jeg selv ikke visste forskningens utfall. Jeg visste jeg ville se på anerkjennelse som en positiv faktor i selgerens liv og dette fortalte jeg til de som spurte, men som Hammersley og Atkinson påpeker, kan forskeren holde informasjon om prosjektet tilbake også etter at strategier er lagt. Dette for ikke å påvirke feltet til å endre adferd etter hva forskeren leter etter. Jeg gjorde det samme. Jeg fortalte om anerkjennelsen som sådan, men ikke om hvordan jeg så etter den oppdelt i de tre sfærer.

Det oppstod etiske vurderinger underveis i forhold til informasjon jeg fikk av selgere som var beruset. Flere selgere delte sensitive opplysninger om sitt liv under påvirkning av rus. Disse ble ikke notert eller gjengitt. Etnografisk forskning innebærer sjelden skade for forskningsdeltagerne, men jeg valgte å være var ovenfor den informasjon som ble gitt under påvirkning for ikke å skade en allerede presset gruppe. Dette grunnet materialets publisering og at sosialt utsatte tilhører en gruppe i samfunnet hvis uttalelser kan være tuftet i oppgitthet grunnet denne status. Jeg ville opptre på feltet med respekt og ønsket ikke å gjengi noe som kunne krenke deres verdighet.

Jeg la prosjektet muntlig frem for datatilsynet og fikk avklart at det ikke var meldepliktig så lenge alle lydopptak ble gjort på diktafon uten sendemuligheter, og alle gjenkjennende variabler gjort så generelle som mulig. Dette er gjort, men jeg vil her understreke at Hus Forbi er en liten bedrift med få ansatte og ca. 40-50 selgere som bruker stedet daglig. Disse vil mulig kunne gjenkjenne seg selv eller sine kollegaer i min tekst, men lesere utenfor denne gruppe vil det ikke.

4. ANALYSER OG TOLKNINGER

Jeg vil i det følgende presentere funnene fra mitt feltarbeid. Dette vil jeg gjøre via analyser og tolkninger av datamaterialet i lys av valgte teori. Analysene er gjort ut fra hele mitt etnografiske materiale, både observasjoner, dagbøker og intervjuer og jeg har valgt å bruke betegnelsene feltnotater, dagboknotat og samtale på gjengitt tekst. Når det gjelder samtalene så har jeg skilt disse mellom samtale selger og samtale ansatt. Teksten sitert fra data er holdt på dansk for og ikke miste noe av sin betydning i oversettelsen.

4.1 Den private sfære

«Nu mangler jeg kun et godt varmt bad, så er jeg sådan nogen lunde klar til at synge for Dronningen af Danmark» (dagboknotat)

4.1.1 Fysisk nærhet

I denne sfære er anerkjennelsen basert emosjonelt som vi kjenner den fra barnets tidlige tilknytning til omsorgspersonene. Dens ekspressive karakter er av fysisk art og jeg vil her vise hvordan den kom til uttrykk på Hus Forbi via klemmer og fysisk berøring.

En tidlig morgen kommer tre av jentene inn i caféen. Det er ikke så mange kvinner her i forhold til hvor mange menn som bruker caféen. I følge CASA-rapporten er 4 ut av 5 av selgerne menn (2008). Jentene kommer ikke i samlet flokk denne morgenen, men i nokså tett rekkefølge. Kaffe og te står på kjøkkendisken og fatene med brøblingser er smurt. Det er bare å forsyne seg med frokost for de som måtte behage, men jentene ser ut til å være i et annet ærend denne morgenen. En av de ansatte kommer ut fra kontoret. Han er en stor mann med et vennlig oppsyn. Han stiller seg midt på café gulvet og ser seg rundt mens han smiler. Så går en av jentene nesten tilfeldig nonchalant opp til ham. Hun får en kjempeklem. En helt inntil kroppen klem. Ikke bare en enkel klem, nei, en bamse klem. Det neste som utspiller seg er at de to andre jentene får øye på «klemmeren» og de stiller seg i kø for morgens første klem.

Det vi ser her er anerkjennelse som uttrykt i nære relasjoner. Det å bruke kroppen bevisst i møte med mennesker som har brudd i anerkjennelsen vil kunne bygge broer. Honneth (2008, s. 144) diskuterer i denne sfæren sterke følelsesmessige bindinger etter mønster av parforhold og relasjonen mellom barn og voksne. Han sier og at anerkjennelsens ekspressive karakter her kan være smilet, men at metahandlingen må følge tett på om anerkjennelsen skal få betydning. Her ser vi klemmen som et videre uttrykk for smilet og som brobygger til å etablere

trygghet til jentene. Det er tydelig at det ikke er første gang de får en klem av den ansatt. Under mitt opphold på Hus Forbi var både han og flere av de andre ansatte alltid klar for å gi selgerne klemmer. Det var ingen diskriminering på klemmene. Hverken på kjønn eller personlig hygiene. Hjemløse er ikke de som bruker mest tid i badet, slik at enkelte av de klemmene jeg observerte forstod jeg at man måtte ha et meget avklart forhold til denne brukergruppe for å kunne gi. En ansatt forteller;

«Det er meget bevidst at jeg bruker mig selv i forhold til vore sælgere, jeg har det jo sådan med det her job, at hvis jeg ikke kan være nærværende og tro overfor det jeg laver så kan jeg lige så godt gå hjem. For mig er det vigtigt at give krammere, lytte og mærke men det kan være en farlig kombination, fordi hvis du ikke kender folk så går du meget, meget tæt ind i deres privatsfære meget, meget hurtigt. Men det er oftest dem der kommer til mig først, hvis jeg går hen og rører dem på skulderen kan jeg mærke med det samme om jeg blir afvist eller om det er i orden det jeg gør, ik? Jeg bruger meget det at være fysisk, jeg synes det er rigtig, rigtig vigtigt og det gir mening for mig at være fysisk og ikke være afstandstagende. Jeg tror på mange måder at os der er her nede vi har hver vores niveau af det, men en ting vi har til fælles det er at der er ingen af os der er bange for at give en krammer. Der er mange af vores sælgere som kommer herved som kan virke hårde og sure og sådan noget, men som oftest så tager jeg dem her ind (kontoret) og giver dem en kram hvis jeg kan mærke at nu er den helt gal også giver det afløb, for mig er det et stort værktøj i det jeg foretager mig.»
(samtale, ansatt)

Det ultimate er å oppleve anerkjennelsen i den private sfære i form av en kjærlighetsfull og bekræftende oppveksts. I møte med sosialt utsatte har vi å gjøre med mennesker hvis liv har vært en hard prøvelse. Hva vet vi om deres bakgrunn, den bagasje eller de brudd i anerkjennelsen som de mest sannsynlig bærer med seg? Hus Forbi er ingen behandlende instans slik at ingen av selgerne kommer med følgepapirer. Det de ansatte vet om deres bakgrunn er det selgerne selv velger å fortelle. I hvert nummer av Hus Forbi, som utkommer en gang i måneden, finnes portretter og fortellinger om selgerne. Her kan vi lese om utsatte Grønlanderers kår i Danmark og kvinner som skjuler sine problemer i en årrekke og ikke får hjelp før det er nær sagt for sent. Her beskrives deres livshistorier og hvordan og hvorfor livet har tatt den vending som har gjort dem hjemløse.

Jeg har med vilje ikke fokusert på disse historiene, men jeg vil understreke at vi har med mennesker å gjøre hvis livssituasjon ikke er enkel ⁴.

En formiddag på Hus Forbi hvor noen selgere og to av de ansatte sto sammen og diskuterte kloke valg av bilmerke om man skulle kjøpe bil, kom følgende bemerkning fra en selger;

« Ved du hva Ford står for? » Hm, nei... vi tilhørere trakk litt på det. « Det står for For Og Reparereres Daglig, he he... gætt hva min stedfar foretok sig når han ikke var inde i børneværelset for at tæve på os unger, ja, netop han skruede på sin Ford i garagen »
(feltnotater)

Krenkelsen, eller fraværet av anerkjennelse i den private sfære finner, i følge Honneth, sitt mest ytterliggående uttrykk i fysiske i overgrep, tortur og voldtekt. En slik erfaring av brudd i anerkjennelsen vil oppleves som en invasjon av kroppens grenser og den autonome råderett over egen kropp. Denne krenkelsen vil føre til et sammenbrudd i individets forhold til verden og at denne mister tiltro til egen kropp. Følgene av en slik krenkelse vil være videre brudd i tillitsforholdet til den sosiale verden. Med opplevelser av krenkende art som disse i bagasjen vil utgangspunktet for samfunnsdeltagelse være kamp om anerkjennelse, slik Honneth ser det. Men der hvor tryggheten var etablert så det ut som om den prosess Honneth beskriver som gjenvinning av tiltro til samfunn og mennesker gjennom kjærlighet var tilstede. Jeg tror at om man møter disse menneskene med empowerment og en holdning om bevisstgjøring av egen situasjon som skal lede til livsendring, vil dette oppfattes som en hån og kun forsterke motivasjonen til kamp. Dette er mennesker som selv kjenner sin historie. Deres liv slik det leves i dag er en måte å leve med denne historien. Slik jeg tolker dette har vi som hjelpere ingen rett til å fortelle hvordan man skal leve med slike anerkjennelsesbrudd. Vi har kun rett til å gi kjærlighet. Å komme nær et menneske som har store brudd i anerkjennelsen fra den private sfære kan fortone seg som en stor, men ikke umulig oppgave. Jeg observerte ved flere anledninger interaksjoner mellom de ansatte og seglene hvor kroppen var metode for å formidle kjærlighet og trygghet.

---

⁴ Udstødte Grønlandere, Landsforvist på ubestemt tid, Hus Forbi nummer 3, 2011, 15. årgang. Udsatte kvinner, Lever i skjul, Hus Forbi nummer 4, 2011, 15. årgang.

«Jeg bruker kroppen til at skape ro og trygghed så de kan merke at når jeg sier til dem jeg er her, at de faktisk så kan merke at jeg er her. Jeg har arbeidet med mennesker lenge og en ting jeg har lært er at man skal ikke love noget man ikke kan holde, og du skal ikke si en masse ting du ikke kan stå ved, så den mengde af skuffelser de her mennesker de alltid møder alle andre steder, den skal de bare ikke møte her. Dette er deres sted og de skal føle at dette er et frirum hvor de kan komme og være kede af det, de kan komme og være sure og de kan blive glade igen, derfor er det riktig, rigtig viktig med den kemi blandt personalet her nede, fordi vi er meget enige, vi har hver vores tilgang til området, men jeg tror vi er meget enige om at når folk kommer ind i Hus Forbi, er det ikke for at vi skal helbrede dem, men at de seks timer de er her er de seks timer som når de går herfra tenker de; fedt! at jeg hadde i dag en god opplevelse i Hus Forbi. Så kan det godt være min sagsbehandler er et dumt svin, min mor og far ikke snakker til mig, men Hus Forbi gav mig en opplevelse af at jeg var viktig.»
(samtale, ansatt)

Om denne formen for anerkjennelse kan erstatte den manglende anerkjennelsen i tidlig tilknytning vil stå ubesvart, men jeg vil anta at den kan være et godt supplement. Den kan strekke ut en hånd til den utsatte i form av personifisert kjærlighet og den kan bygge en bro til samfunnet. Opplevet anerkjennelse i denne sfæren vil gi individet selvtillit og i kombinasjon med anerkjennelsen fra de resterende sfærene, kunne føre til selvrealisering. Selvrealisering må her bety den enkeltes realisering av hva som for denne er det gode liv. En av selgerne forteller om at han har møtt en dame og hvordan dette har utviklet seg til en kjærlighetsrelasjon. Han blir myk i blikket og reflekterer over møtet og hva det gjorde med ham;

«Det skjedde en del ting, jeg møtte også en dame, som også er min kjæreste nå, ikke. En som ikke er med i det her miljø, men som arbeider i fast stilling. Og ja... når sånne ting skjer så er du jo nødt til å begynne å reflektere over hva vil du og sånt, og så var jeg jo så nødt til å finne en inndør, også fikk jeg hjelp til å søke kontant hjelp og det lykkedes, så ble jeg skrevet opp for permanent herberge, så gikk det kun fjortendagers tid så fikk jeg et værelse der nede. Og så ble jeg innstillet til egen leilighet som jeg fikk og flyttet inn i nå på nyåret» (samtale, selger)

Her opplever selgeren at anerkjennelsen opplevet i de nære relasjoner inspirerer til vekst og endring i sitt liv. Anerkjennelsen opplevet i de nære relasjoner gir selvtillit og er det ultimate, men våget han å gå inn i denne relasjonen fordi han allerede hadde opplevd anerkjennelsen i form av klemmer på Hus Forbi? Alle selgerne på Hus Forbi har ikke samme erfaring av anerkjennelsesbrudd i bagasjen, men samtlige av selgerne har en historie å fortelle om sitt liv

som har ført til den situasjon de befinner seg i. Denne historien handler ikke nødvendigvis om rus. Gjør den det så er det en historie om hvordan rus er blitt medisin for å kunne leve med sin historie.

Selgerne gav ofte hverandre klemmer. Spesielt mennene. Jeg observerte flere varianter av den samme fysiske hilsen. Noe som sier meg at de hadde forskjellige måter å møtes seg imellom, og i forhold til personalet. De mannlige selgerne klemte hverandre litt skrått med brystkassen mot hverandre og med et vennskapelig dunk på ryggen. Deres klemmehilsen var også ofte støttet opp med verbale ytringer som; «Fett man! Godt gået! Skide godt gået man!»

En mannlige selger kunne klemme en annen selgerkollega på dette viset for så å snu seg å hilse avmålt på personalet. Dette observerte jeg ved flere anledninger og ofte i forhold til frivillige og de ansatte som var nye på Hus Forbi. Det kan ha sammenheng med at det tar tid å bli trygg for denne gruppe, men det kan og ha sammenheng med den ansattes måte å møte selgerne på. Dette er en gruppe mennesker som er meget var for stemning. De vil kunne «lese» deg lenge før du selv er klar over din utstråling. Om en ansatt utstråler en holdning av det slag som Bauman kaller turisten, vil den ekskluderingsprosessen som ligger implisitt i denne holdningen skinne gjennom. Her kan følelsen av at den ansatte er «innenfor» og den utsatte er «utenfor» skape barrierer i kommunikasjonen. Når man lever et liv som hjemløs og alltid i samfunnets utkantstrøk, er man nødt til å ha sansene intakt. Det å stole på andre mennesker kan komme med tiden, men det kan også være en øyeblikkelig hendelse, og det er da viktig at ansatte er klar over sin virkning på selgeren. Selgerne kan fort fortelle hva de føler, noe jeg fikk erfare da jeg ble med en liten flokk selgere til den lokale puben for å snakke om hvordan det var å være Hus Forbi selger. En av de kvinnelige selgerne kjøpte en cola til meg og en øl til seg selv og satte seg rett foran meg, så hardt på meg og sa;

«Jeg liker deg, helt fra første gangen jeg så deg likte jeg deg. Du vet det å være Hus Forbi selger betyr ALT. Det er kjærlighet, men det er ikke bare å forvente at vi skal snakke. Det tar tid å få tillit. Tillit og respekt er viktig» (feltnotater)

Et moment som taler mot anerkjennelsen gitt i denne sfære i forhold til sosialt utsatte, er at selgerne vil etablere sterke følelsesmessige bånd til de ansatte. Denne familiære konteksten vil gjøre det vanskelig, om ikke umulig å komme vekk fra livet som selger om man en gang skulle ønske det. En ansatt forteller at når folk kommer til Hus Forbi blir de en del av en

familie, og hvis de skal holde opp å drikke eller ruse seg må de kutte kontakten med de andre selgerne. Dette kan igjen føre til ensomhet og til at selgeren oppsøker miljøet uten intensjoner om å drikke, men kun for den sosiale omgangen. Resultatet er da ofte at selgeren havner tilbake. Å holde pauser er akseptabelt, men da er det forstått at man kommer tilbake igjen. I løpet av de seks ukene jeg var på feltet, dro en kvinne i behandling og to menn kom tilbake fra behandling på rusklinikk. Det tok ikke lang tid før de begge stod i bakgården med hver sin bayer. Anerkjennelsen denne sfæren representerer for et folk som ikke har opplevet den noe annet sted, er nesten umulig å forlate om man da ikke skulle støte på den i sitt neste felleskap.

4.1.2 Kjærlighetsfull irettesettelse

Hus Forbi er en arbeidsplass hvis primære formål er å selge aviser, ikke å bedrive oppdragelse. Direkte og irettesettende verbale ytringer som gjengivelsen fra feltnotatet ovenfor viser, observerte jeg fler av. Honneth peker på hvordan den affektive primærrelasjonen er en sårbar balanse mellom selvstendighet og binding, og at spenningen mellom individuell selvoppgivelse og symbiotisk binding må opprettholdes om prosessen skal lykkes i denne sfære. Dette kan forstås som omsorgspersonenes kjærlighetsfulle irettesettelse ved barnets feiltrinn i oppveksten, men hvordan kan det gi seg til kjenne i møte med sosialt utsatte som kan hende ikke har denne erfaringen. Jeg bestemte meg tidlig i feltarbeidet for å lete etter daglige hendelser som kunne symbolisere den kjærlighetsfulle irettesettelsen som er nødvendig for denne balansen. Disse fant jeg ofte ved måltidene og situasjonene kunne oppstå like mye selgerne imellom som ansatt og selger imellom. Jeg velger her å gjengi to observasjoner for å vise irettesettelsen fra begge vinklene.

Ved frokosten klokken åtte en av morgene sitter to selgere og spiser. En kvinne og en mann. Den kvinnelige selgeren smører seg matpakke i dag. Hun forteller at hun ikke har så god matlyst på morgenen, men at hun skal ut å selge aviser hele dagen så da er det lurt å ha med matpakke. Det er kaldt i dag, sier hun mens hun ler og tar frem en lysende oransje lue fra sekken som hun har fått da hun solgte aviser utenfor butikkjeden fakta. Den har innskripsjonen NB! Hun trekker opp buksebenet for å vise at Hus Forbi thermosokkene, som er en del av vinteruniformen, har samme farge i stripene. Se! de matcher! ler hun høyt. Etter et stykke tid kommer en ung mann inn. Den unge selgeren henter et par skiver brød og setter seg ved bordet. Et øyeblikks stillhet senker seg og unggutten tygger på brødskivene sine. Så bryter den kvinnelige selgeren ut;

«Tyg med lukket mund og lad være at snakke mens du spiser!»
Den mannlige selgeren ser strengt på henne og sier;
« Har du måske ikke selv snakket med mad i munden? Det har du nok! Du skal ikke lære ham at gøre noget som du ikke selv gør!» (feltnotater)

Ungguttene vil ikke spise den siste skiven han har hentet seg, han ser noe fortumlet ut etter irettesettelsen. Men plukker like fullt opp sin veske med aviser og begir seg ut i den Københavnske dagen for å selge sammen med den kvinnelige selgeren. Hun er en av de beste selgerne, forteller den mannlige selgeren, hun kan selge hvasomhelst til hvemsomhelst.

Det jeg her observerte var irettesettelse på et kjærlighetsfullt vis. En form for irettesettelse som vil gi individet frihet fra bindinger som kan hindre vekst. En ung selger i et miljø av gamle travere kan fort komme til å gjøre akkurat som de sier han skal. Det tar tid å få pondus i dette miljøet. Men kvinnen som kjeftet og mente han skulle tygge pent, kastet bort sin tid syntes mannen. Han var mer opptatt av hvordan man kan skaffe seg et levebrød i livet utenom salget av avisene. Situasjonen som oppstod var for meg familiær og gjenkjennende. Det den mannlige selgeren gjorde for den unge gutten, slik jeg ser det, var å gi ham styrke til å bryte den symbiotiske bindingen og til å stå opp for seg selv.

Disse situasjonene oppstod spontant og helt uten forvarsel så jeg tolker de til å være et uttrykk for anerkjennelse i den private sfære og den sunne og friske tone det er ønskelig å finne i de nære relasjoner. En omgangstone hvor man naturlig kan fortelle hva man ser hos hverandre og hva man bør rette på for bedre å kunne omgås andre mennesker. Følgende situasjon oppstår da den frivillige kokken, som ikke snakker dansk, slentrer rundt i lokalet og hilser på de som er der.

«Good Morning, Sir» hilser han alle og tar samtlige i hånden. En av selgerne snur ham ryggen og avviser hans hilsen. En annen ansatt irettesetter selgeren der og da og sier;
«Du virker temmelig afvisende på mennesker, skal du ikke hilse ordentligt?» selgeren mumler « De fleste er ude efter mig og de vil stjæle fra mig» hvorpå den ansatte svarer «Det er det ikke alle som vil, nogen vil faktisk bare hilse uden at forvente noget tilbage» (feltnotater)

Her finnes en irettesettelse som handler om alminnelig høflighet. Det er dansk kutyme å hilse fremmede i hånden. Om den frivillige kokken hadde forsøkt å klemme alle, ville nok ikke denne situasjonen sett lik ut. Da ville kokken fått irettesettelsen grunnet sitt overtramp i den private sfære, eller av den private sone. Det jeg ser her er den naturlige spenningen mellom bindingen i nære relasjoner. Den ansatte gav en korreksjon som handlet om alminnelig

høflighet, mens korreksjonen gitt i selgersamtalen ved bordet var av mer privat karakter. Begge hadde oppdragende innhold. Samspeillet på gulvet i Hus Forbi hadde tydelig familiært preg, men skiftningene var raske og tilpasset seg hvem som kom inn i huset.

4.1.3 Oppsummering

Jeg har her vist hvordan anerkjennelsen kommer til uttrykk i form av fysisk berøring og verbal irettesettelse. Observasjonene sier meg at de ansatte brukte anerkjennelse bevist som et aktivt verktøy i møte med selgeren. De bestrebet seg på å være tilstede både psykisk og fysisk ved og ikke love noe de ikke kunne holde og ved berøring av selgerne. Med denne metode kan det være mulig å bygge bro over brudd i anerkjennelsen og styrke individet til fortsatt samhandling med den sosiale verden. Denne tilgangen til medmenneskelig emosjonell binding vil i følge Honneth, gi selvtillit. Ulempen kan dog være at selgerne etablerer emosjonell tilknytning som gjør det vanskelig å bryte ut av gruppen for å gå videre i livet om de måtte ønske det. Selgerne seg imellom praktiserer anerkjennelsen i denne sfære også i form av fysisk kontakt og verbal irettesettelse. Det unike med Hus Forbi i så måte var at selgerne irettesatte seg imellom mer enn hva de ansatte irettesatte seglerne. Jeg tolker dette til å være et familiært uttrykk for anerkjennelse i den nære sfære.

4.2 Den rettslige sfære

«Jeg er med til at træffe de overordnede beslutninger. Jeg er også med i økonomiutvalget her i huset, jeg er med til at bestemme hvad vi skal bruge pengene til» (samtale, selger)

4.2.1 Medbestemmelsesrett

Den første observasjonen av anerkjennelse innen den rettslige sfære gjorde jeg ved Hus Forbis generalforsamling i Odense i forkant av mitt prosjekt. Denne forteller jeg om innledningsvis og den er utgangspunkt og inspirasjonen for å undersøke anerkjennelse som fenomen blant hjemløse videre. Her så jeg et tyvetalls selgere som satt gjennom hele dagsorden og som fikk, styrt av en meget tålmodig ordstyrer, alle kommer til ordet før avstemming. To av selgerne ved generalforsamlingen hadde kledd seg i hvite skjorte og mørke bukser for anledningen. De så meget profesjonelle ut.

Å anerkjenne hverandre gjensidig som autonome rettssubjekter kan by på utfordringer i møte og i arbeidet med sosialt utsatte. Høiland og Juul (2005) peker her på at den ansatte vanskelig kan unngå institusjonell dømmekraft og at asymmetriske relasjoner kan oppstå. Spørsmålet blir da hvorvidt de institusjonelle rammene kan tilpasses slik at man kan finne en adekvat arena for rettslig anerkjennelse og dermed mulig unngå asymmetriske relasjoner?

Utfordringene ligger ikke bare i å finne arenaer egnet for å utrykke den rettslige anerkjennelsens, men også i arbeidsplassens kultur. Den anerkjennelsen det her er snakk om er anerkjennelse i kraft av å være menneske, en universell rettighet uavhengig sosial status eller samfunnsmessige rettigheter. Det fordrer en stab som kan jobbe etter denne ideologi. En stab som evner å heve seg over egne og andres fordommer. For at individet skal kunne nyttiggjøre seg denne anerkjennelsen er det ikke nok å respekteres ut fra sin abstrakte evne til å orientere seg ut fra moralske normer, men også ut fra den konkrete egenskapen at den fortjener en levestandard som er tilstrekkelig for å kunne orientere seg moralsk (Honneth, 2008). De hjemløse bruker mye tid på å orientere seg i sine sosiale velferdsrettigheter, disse kan overskygge de politiske deltagerrettigheter og hindre den fulle anerkjennelsen i denne sfære. Som ansatt i møte med sosialt utsatte er det ikke uvanlig å bruke tid på veiledning av sosiale rettighetene til fordel for politisk medbestemmelsesrett. De rettigheter i fokus og de samtaler som ofte dominerer i miljø hvor sosialt utsatte oppholder seg er, etter min erfaring, preget av diskusjoner om rettigheter av samfunnsmessige art. Hus Forbi er intet unntak. En av selgerne som tydeligvis hadde hatt en lite oppløftende samtale med sin saksbehandler, skrek høyt i telefonen før han slang på røret;

«Så må du bare politianmelde meg, det skider jeg på » Hvorpå han roper høyt og sint ut i rommet « så skal jeg kraftedme i gang med at søge hele lortet en gang til. Hele pensionsansøgningen duer ikke. Det er fanme ikke sjovt det her lorteliv!» (feltnotater)

Flere av selgerne som hadde solgt avisen i en årrekke hadde ikke tatt i bruk den politiske medbestemmelsesretten deltagelse i organisasjonen gav. De kunne riktignok møte opp på selgermøtene, men det kom ingen endringer ut av det utover et varmt måltid mat og den daglige inntekten av avissalget. Når dette er sagt vil jeg minne om at kvaliteten oppnådd ved anerkjennelse gitt i denne sfære er selvaktelse, slik at det her kan være snakk om at selgeren så seg fornøyd med sin tilværelse og sitt liv eller at denne ikke maktet videre deltagelse utover oppmøte. Å anerkjenne subjektet for dennes autonome rett til valg av livsvei, sorterer også under denne sfære, slik at når selgeren møtte muligheten til medbestemmelse ble denne

formen for anerkjennelse ivaretatt slik jeg ser det. Det skal også beskrives her at rusbruket blant selgerne i København var av sorten, piller, alkohol og hasj. Det var intet synlig bruk av opiater annet enn de som fortalte de var på medikamentassistert behandling. Deltagelsen i Hus Forbi som arbeidssted kan være mulig årsak til at rusbruket ikke eskalerte. Den deltagelsesretten som var på Hus Forbi gjaldt alle selgere såfremt de hadde selgerkort og sorterte ikke etter andre kriterier en de som var satt opp i selgerkontrakten for å erverve dette. Ved henvendelse til salgsavdelingen og ved fremvisning av dansk sykesikringskort med oppholdstillatelse og fast adresse, fikk man dette. Hus Forbi forventer også at selgerne skal kunne beherske dansk, og er de ikke gode nok til det vil de vennlig få beskjed om å komme tilbake når de har tatt et kurs. De skal kunne ha muligheten til å fortelle om produktet, avisen de selger.

For å fange opp samtaler som kunne sortere under den rettslige sfære var selgermøtene en naturlig arena. Da var caféen nesten full av mennesker. Det varme måltidet som serveres etter møtet kunne jo selvfølgelig også forklare noe av oppmøtet. Selgermøtene er inngangsportalen til deltagelse i styrende organ. Grunnstrukturen i den Hus Forbi som sosialøkonomisk virksomhet er at dette er brukernes forening. Selgerne har mulighet til innflytelse i kraft av å være tilstede blot som menneske. Dette er i tråd med Honneths anerkjennelsesteori i den rettslige sfære. Alle fikk lik behandling og alle hadde lik tilgang til selgermøtene. Følelsen av å være en del av var lik for alle, også for ham som var så full at han måtte sette seg litt i trappa utenfor å hvile. Det var en inkluderende men høylytt atmosfære på møtene. Alle hadde også her talerett og man diskuterte i plenum de utfordringer selgerrepresentantene la frem i sine rapporter fra sitt område. Selgermøtet holdes den siste onsdag i måneden hver måned, året gjennom. Man er per definisjon medlemmer av Hus Forbi når man er registrert med Hus Forbi selgerkort. Foruten å ha stemmerett på generalforsamlingen kan selgerne velges videre til forskjellige verv i bestyrelsen. De hjemløse er sikret representasjon i foreningens bestyrelse i form av faste plasser. Av de 7 bestyrelsesplassene innstilles et medlem av Sammenslutningen av Boforner, og 3 medlemmer innstilles av Sammenslutningen av nærutvalg, SANDs⁵ bestyrelse. Deretter innstilles et medlem av de ansatte og et av den avgående bestyrelsen (denne er en med innsikt i avisproduksjon) og til sist velges atter et medlem på generalforsamlingen (Hansen, Lindstad, Jakobsen & Hansen 2008).

En av selgerne forteller;

---

⁵ De Hjemløses Landsorganisasjon, Danmark

«Altså når jeg setter meg ned og reflekterer over hvordan de her halvandet år er gått for meg. Jeg er ikke typen som stiller meg opp til foredrag og holder lange indlæg nu skal de høre her etc, det har jeg aldrig gjort, jeg har deltaket i de sælgermøder der har været og i alle andre møder der har været og den første lange tid har jeg bare siddet stille og roligt jeg har ikke sagt et kvadder. Men min indgangsvinkel til det har været at jeg snakker med den enkelte, jeg møder den enkelte, og hører hvordan det går ikke, og hører meget efter hvordan det går ikke. Jeg har bare en sådan en stille og rolig måde at gå rundt på. Og et eller andet sted har den adfærd givet en form for respekt for ellers så havde jo folk ikke valgt mig. Jeg har aldrig været involveret i de kontroverser som kan være i miljøet her fordi vi spænder over en bred gruppe, og jeg er, vel, jeg er nok rimelig bevidst om at jeg er en af de mere velfungerende, jamen sådan er det, jeg har bare været heldig, jeg har haft ludomani og det er min last og det er den som har bragt mig ud i hjemløshed, men hvad skal man sige, den viden, den intelligens jeg måtte besidde, er jo ikke gået tabt fordi pengene var gået tabt. Ok jeg har spildt mit liv, der er gået noget tabt men, jeg har også vundet noget for jeg ser den her side af tingene og der må jeg sige at det er min oplevelse, at jeg har fået en større forståelse for det enkelte menneske» (samtale, selger).

I Hus Forbis bestyrelse sitter to representanter fra «gulvet». De er valgt inn og har like stor innflytelse på avgjørelser som de andre bestyrelsesmedlemmene. Det finnes et sett lover, eller normer man skal etterleve som medlem av Hus Forbi. Disse er å finne i selgerkontrakten, men er mer tuftet på moralske verdier enn på nedskrevne regler. Her er få absolutter, men ett gjelder og det er nulltoleranse for vold og trusler. I tråd med Honneths tankegods ser vi her en anerkjennelsesform i praksis hvor anerkjennelsen finnes der subjektene adlyder den samme lov og anerkjenner hverandre gjensidig. Her bærer anerkjennelsen snarere preg av politiske rettigheter enn av sosiale. Beslutninger tatt i bestyrelsen vil nok kunne omhandle fordeling av sosiale goder, men poenget i mitt forskningsprosjekt er å se om deltagelsesretten i disse beslutningene kan gi selgeren den rettslige anerkjennelsesformen og derav motivere til selvrealisering. Vi snakker om en menneskerett, en anerkjennelsesform som gir alle medlemmer av rettsfellesskapet samme autonomi. Den anerkjennelsen som finnes i denne sfæren skal i utgangspunktet ikke handle om menneskets ytelse, men om menneskets væren. En selger beskriver sin erfaring med deltagelse i bestyrelsen som følger;

«Jeg har faktisk ikke selv valgt at stille opp til bestyrelsen. Jeg blev opfordret. Jeg synes det er utrolig spændende, selv om man har gået som hjemløs, nu skal det jo siges jeg er ikke hjemløs mere i den forstand, jeg har pr 1 januar fået en lejlighed. Men jeg har taget min tørn, jeg har gået ude på gaden og sovet på natcafe i og i 10 mnd har jeg solgt Hus Forbi aviser uden at have anden indtægt. I dag får jeg kontanthjælp og har ikke det samme behov for at sælge så mange aviser som førhen. Men jeg sælger

stadigvæk aviser, det er jo stadigvæk en del af mig, men jeg bruger mere og mere tid på at deltage i bestyrelsen og jeg holder foredrag, på torsdag skal jeg ud at holde foredrag for nogen pensonister. Hvor vi fortæller lidt om Hus Forbi, jeg har også været med ude ved vores distributører, hvor min opgave har været at høre med sælgerne hvordan det går og sådant. Jeg tager mere og mere af den slags arbejde på mig. Jeg har siddet i ansættelses udvalget også. Jeg føler virkelig at jeg nyder stor anerkendelse i Hus Forbi. Der er altså ikke nogen over eller under, vi er alle sammen lige» (samtale, selger)

4.2.2 Samfunnet møter selgerne

I Danmark holder man nyttårskur som i tradisjons tro er en mottakelse kongehuset holder for spesielt innbudte gjeste for å si Godt Nytt År. Det starter den 1 januar og forløper over tre dager. Først kommer de høyeste rangerte, regjering og høyesterettsdommerne, høyt rangerte offiserer i forsvaret, grever og grevinner og riddere av Dannebrog. På den siste dag er det departementssjefene i ministeriene, danske næringslivstopper, og rektorene på de største utdanningsinstitusjonene sin tur. Dette er en tradisjon som stammer tilbake til eneveldet. Det er en stor begivenhet som er bredt dekket i media hvert år. Her kommenteres hvem som kommer med hvem, deres påkledning og ikke minst menyen.

København kommune inviterte i år alle byens hjemløse til nyttårskur på rådhuset. Invitasjonen kom til Hus Forbi i god tid før selskapet gikk av stabelen og det gikk gjetord i caféen om de berømte københavnske rådhuspannekaker. Det genererte mye latter og bred enighet om at pannekakene var forbeholdt konge og boms.

Ved ankomst rådhuset ble vi vist til en av festsalene i andre etasje. Det danske flagg og kolonienes skjold dekorerte veggene. Tre langbord var dekket med den fineste sølv og damask og pannekakene lå berømte på porselensfat så langt øyet kunne rekke. Ved hver langvegg stod det glass og flasker med brus og øl. Den ene etter den andre av de hjemløse inntok lokalet. Det var latter og ståk og høye, kanskje noe nervøse stemmer. Borgemesteren var på plass og minglet naturlig blant de oppmøtte. To taler ventet vi igjennom før vi var klare for pannekakene. Mens talene pågikk kastet en av selgerne lange blikk mot de oppdekte bordene. Det var ikke pannekakene som var målet for hans skue, men ølflaskene. Kanskje syns han talene varte og rakk eller så var det tørsten som rev ham i halsen, for han gikk tilslutt opp til et av forfriskningsbordene og hentet en øl hvor på han returnerte med et tilfreds smil om munnen. Alle vi andre ventet pent på klarsignalet som kom fra selveste sjefskokken som ønsket værsgod og håpet vi kunne nyte pannekakene. Disse var løvtynne lekkerbiskener rullet rundt krem og marengs, overdrysset med melis og tynne striper sjokolade saus. Så stod

vi der og småpratet mens TV og Radio journalister kretset om oss for sitt årlige innslag om byens omsorg for de hjemløse. En av selgerne som hadde slentret rundt i lokalet en stund sa med spøkefull tone;

«Nå har jeg gått rundt bordene i tre timer og jeg kan ikke finne kaffen, hvem skal jeg klage til?»
«Borgemesteren står der borte», brøt en annen selger ut, «klag til han!»
«åh... svarte selgeren, «kan vel ikke klage, så blir vi vel smidt ut på livstid!»
(feltnotater)

Anerkjennelse som forstått i den rettslige sfære må skilles fra verdsetting av sosial rolle som den til eksempel er forstått hos Wolfensberger (1998). Verdsetting av sosial rolle peker på at lavt verdsatte personer får tildelt den lavt verdsatte sosiale rolle av samfunnet og at de etter et stykke tid vil tilpasse seg denne rollen. I følge Wolfensberger danner denne tildeling av lavt verdsatte roller et utgangspunkt for utstøting og marginalisering av bestemte grupper. Man kan bøte på skaden ved å gi disse høyere verdsatte roller i samfunnet. Det være seg forflytninger til bedre boligstrøk, eller som her en invitasjon til nyttårskur på lik linje med de kongelige. Honneth er gått vekk fra å betegne denne form for anerkjennelse som verdsetting av sosial rolle og kaller det heller verdsetting av ytelse. Disse to observasjonene jeg her presenterer befinner seg i skjæringspunktet mellom den rettslige og den solidariske anerkjennelsens sfære, men jeg velger å gjengi de under den rettslige sfære fordi de sier noe om hvordan man tradisjonelt tenker anerkjennende om utsatte mennesker.

Den rettslige anerkjennelsen, sier Honneth (2008) hvis mål vil gi individet selvaktelse, må gis på bakgrunn av at hvert menneske har ubetinget betydning og gyldighet som et formål i seg selv, ikke som sosial respekt hvor man måles ut fra samfunnsmessig relevans. Rettslig anerkjennes handler om subjektets deltagelse i samfunnet i kraft av å være menneske på lik linje med alle de andre. Han bruker begrepet respekt og beskriver den rettslige anerkjennelsen som en todeling av dette prinsippet, hvor den ene handler om verdsetting av sosial ytelse og den andre om respekt av universelle rettigheter. Anerkjennelsen her bygger på en universell respekt som ikke forstås som en følelsesbasert innstilling. Sammenligningen mellom sosial respekt og universell respekt for mennesket kan føre til uheldige tolkninger om individets egenskaper, sier Honneth.

Nyttårskuren på rådhuset, slik jeg tolker den, var ment fra politisk hold som en anerkjennende gest av de hjemløse og sosialt utsatte med utgangspunkt i respekt for mennesket. Det kunne den også fungert som om det ikke var for at nyttårskur ikke er en hendelse for den gjengse borger. Rampelyset fra TV kameraene kastet nok mer glans og økt sosial status over de politiske partier som sitter ved roret enn det lyste respektfullt over den hjemløse som et autonomt rettssubjekt. I følge sitatet ovenfor så ser vi her at selgeren var klar over at et lite feiltrinn fra hans side og resultatet kunne blitt utvidelse på livstid. Han visste av erfaring at når pannekakene var spist og TV lysene slokket skulle den hjemløse tilbake til nettopp det, hjemløsheten. Som Baumann påpeker er dette et folk som er vant til å bli forvist til steder helt uten attraksjonsverdi. De steder som alle med midler for lengst har forlatt. Nyttårskuren på rådhuset vil fungere som verdsetting av sosial rolle et stakket øyeblikk, men vil ikke ha varig verdi som anerkjennelse. I så fall måtte mottaket på rådhuset gjelde alle Københavns borgere.

Få uker senere inviterer igjen rådhuset til seremoni. Denne gangen er det i regi av Dronning Margrethes 40 års jubileum. En av Hus Forbi selgerne er invitert fordi han synger i hjemløsekoret. Han tro nok Dronningen vil like korets sang og han gleder seg til å synge for henne. De er 11 stykker i koret og har fått beskjed om at de skal stå på balkongen over hovedsalen å synge. Nede i salen skal det grønlandske og det færøyske kor stå. Han forteller at han har fått sikkerhetsinstrukser tykk som bok å gjennomlese før han kommer. Der står det at det ikke er lov å ha med noe inn og man skal komme presis til sikkerhetssjekk før inngang. Det er kleskode også, sier han, sorte bukser, hvit skjorte og slips. Han ler og viser frem slipset han skal ha på seg. Det er et mørkt silkeslips med elefanter.

«Jeg er ridder af elefantordenen», sier han og smiler et lunt smil. «Jeg har mange ordner men jeg nøjes med det her slips til festen» (feltnotater)

Med dette eksemplet viser jeg at selgeren anerkjennes for de egenskaper han har ervervet ser gjennom et langt livsløp. Han er invitert til å synge for dronningen som et folkekor, på lik linje med det færøyske og det grønlandske kor. Det er viktig å forstå hvilke evner som skal gjensidig respekteres i den rettslige anerkjennelsen for å kunne praktisere denne. Det finner Honneth ut av ved å se på hvordan tildelingen av subjektive rettigheter har utviklet seg i det posttradisjonelle samfunn. Her bruker han Marshalls historiske tredeling av utviklingen hvor etableringen av de liberale frihetsrettigheter tilhørende det attende århundre, politiske

deltagerrettigheter tilhørende det nittende århundre og til sist sosiale velferdsrettigheter tilhørende det tjuende århundre (2008, s. 125). Denne inndelingen fremhever han for å vise at disse historiske rettighetene alltid er blitt tilkjempet gjennom argumenter og krav om fullverdig medlemskap i det politiske felleskap. I Norge har det, tradisjonelt sett vært alkoholikeren også kalt «løsgjengeren» som representerte de hjemløse. Den gjengse oppfatning var at løsgjengeren var et mislykket individ, som kunne takke seg selv med sin lave moral og last til alkoholen for sin ekskludering fra storsamfunnet (Espeland, 1992). Løsningen på problemet i Norge så vel som i resten av Europa var innpass i arbeidslivet. Norge fikk på 1900 tallet vedtatt en ny lov; Løsgjengeriloven av 1900, her heter det i første kapittel «Arbeidsfør person som hengiver sig til Ørkesløshet, skal af Politiet tildeles Advarsel og, om mulig, gjennom Stedets Fattigstyre gives anvisning paa Arbeide» (Gotaas, 2001).

Honneth viser med sin tredeling av anerkjennelsen at den arbeidsmessige anerkjennelsen ikke er nok. Tanken om at den ene rette vei var å lære å arbeide og oppdra familie, vil kun oppmuntre til kamp om de øvrige rettighetene. Anerkjennelsen opplevd i denne sfæren danner basis for å inngå i et hvilken som helst intersubjektivt forhold. Subjektet «speiler» seg i omsorgspersonen og finner slik sin egen væren. Hegel formulerer denne kjærligheten som «det å være seg selv i en fremmed». Vi ser her hvordan grunnlaget legges for den intersubjektive relasjonen slik at «jeg» blir i stand til å erfare meg selv i møte med «deg». Denne speilingen skal være gjensidig. Det vil si respekt av selgerens livsvalg. Ikke et utgangspunkt hvor endring av denne er løsningen på et sosialt problem. Jeg sier ikke at det ikke skal finnes boliger, det er et samfunns plikt å ivareta sine borgeres basale behov, men hvordan vedkommende velger å leve sitt liv gitt de samme rammene som oss alle, skal ikke være gjenstand for stigmatisering. Om den sosialt utsatte skal oppleve anerkjennelse i denne sfære må hele mennesket respekteres. De skal ikke bli fortalt at deres valg av livsvei er fånytt og at om livet skal bli et godt liv må deres livsinnhold totalt endres.

I det siste eksempelet vil anerkjennelsen kunne ha virkning over tid. Her skal selgeren yte noe ut fra en alminnelig interesse som det å delta i et kor, på lik linje som de andre korene dronningen har invitert. Han er like fullt invitert til et selskap han sedvanlig ikke vanker, men han er invitert i kraft av sitt kor. De er en gruppe som skal synge. På lik linje med det færøyske og det grønlandske kor. Det kan se ut som om invitasjonen til nyttårskuren kunne klassifisere som rettslig anerkjennelse da de her var invitert i kraft av å være hjemløs og ikke med formål om å yte noe. Men grunnet konteksten visste alle at de ikke hadde noe der å gjøre og at anerkjennelsen ikke gjaldt utover de tomme pannekakefatene. Denne politiske gesten vil

nok heller fungere som avlat for politikerne snarere enn å gi selvaktelse og anerkjennelse til den hjemløse. Det siste eksemplet har derimot større sjanse til varige anerkjennelse. Som medlem av hjemløsekoret og med en invitt til Dronning Margrethes 40 års jubileum visste selgeren at han hadde et formål.

4.2.3 Oppsummering

Jeg har her vist at muligheten til medbestemmelse i Hus forbi er tilstede for alle i form av stemmerett og ved deltagelse på selgermøtene. Ikke alle benytter seg av denne muligheten, men alle har den samme tilgang. Dette vil kunne gi den rettslige anerkjennelsen slik jeg tolker den, også bare ved å være en mulighet og en åpen dør. I dansk sammenheng er det ikke uvanlig å danne foreninger med bestyrelser slik at begrepene i bruk ikke er ukjente for mange av selgerne. De selgerne som ikke brukte medbestemmelsesretten utover kun oppmøte ved selgermøtene, synes kanskje selv deres liv var til å håndtere som det var. De var fornøyd med tilhørigheten til avisen og ønsket ikke utvidet ansvar. En selger som hadde verv i bestyrelsen sier han bruker mer og mer tid på organisasjonsarbeidet og at han liker det. Men det passer igjen ikke for alle, slik at deres medbestemmelsesrett vil være deltagelse i form av stemmeretten. Denne er tuftet på likhetsprinsipp ut fra en overenstemmelsen om å overholde de få regler som var felles for alle. Honneth beskriver anerkjennelsen i denne sfæren som en todeling av begrepet respekt. Annerkjennelse i kraft av væren og i kraft av ytelse. Denne skal ikke forveksles med verdsetting av sosial rolle. Honneth påpeker at den annerkjennelsesformen vi her møter er i kraft av menneskets væren. Jeg har vist hvordan man med et åpent tilbud om demokratisk deltagelse i Hus Forbi beveger seg i retning denne anerkjennelsen, men at skjæringspunktet mot verdsetting av sosial ytelse er overlappende og vanskeligjør praksisen av denne. En nærmere klarering av denne differansen vil komme til syne ved å se på neste sfære. Jeg går her over til å presentere funnene i den solidariske sfæren.

4.3 Den solidariske sfære

«Jeg sælger ikke kun Hus Forbi for pengenes skyld, men også for hyggenes skyld, som salgsafdelingen har regnet ud efter at jeg er startet og som min sønn siger, at jeg er blevet et gladere menneske, fordi jeg føler noget for Hus Forbi» (dagboknotat)

4.3.1 Identitet

Det er julefrokost igjen denne dagen. Nummer to av tilstelninger holdt for selgeren inne i Bragesgade. I dag er det tradisjonelt dansk julebord, med alt som hører til. Kjøkkendisken er dekket med innbakt flyndre, eller stjerneskudd som det heter på dansk. Her er flere retter sild, rugbrød, sitron og majones. Jeg stiller meg i matkøen på lik linje med de andre. I køen lukter det søtt av gammelt øl, svette og uvaskede kropper som har sovet kummerlig over tid. Stemningen er høy. Folk ler og fleiper med hverandre. Ansiktene er røde av både alkohol og forventningen om et godt måltid. Hele køen avvikles etter skjønneste orden. Hus Forbi selgerne er et meget høflig folk. De vet å oppføre seg når det kreves. De forsyner seg pent med gule fingre som lukter av innbarket nikotin. De hjemløses hender vil avsløre identiteten om intet annet allerede har gjort det. De er ofte meget ru, hardbarkede og med mørke ringer under neglene. Ofte også med opptil flere sølvringer. Alltid sølv. Klesstilen blant selgerne er en personifisert stil av selgertøyet som utdeles ved Hus Forbi. De liker å smykke seg med brosjer og medaljer av alt slag. Helt fra den enkleste «Bevar Christiania» botton til de mer avanserte metal pins som krever forklaringer. En selger har samlet alle sine pins og bottons på hatten, og denne regnfulle dagen forteller han om sine utmerkelser. De er alle utmerkelser han har fått for egenskaper i kraft av sin karakter. Som den pin som forteller at det var han som gikk den lange veien hver dag og hentet vann til alle som bodde på et område uten gode sanitær fasiliteter.

Den noe spesielle klesstilen var lik for mange av selgerne. Det kan her være riktig og forstå dette uttrykket som det Bauman kaller «apartheid à rebours». En metode for å sette opp grenser. Dette er et folk som er i møte med systemet på en daglig basis. De er vant til velmenende pedagoger og sosionomer som ønsker opplysninger om deres liv. Grensene her, i form av bisarre klesstiler og en skremmende livsførsel, kan i følge Bauman gi følelsen av å være sin egen herre. At man ikke er prisgitt og begrenset av de almisser samfunnet fordeler. Et annet poeng er den tilhørighet til gruppen som klesstilen gir. Når man har vært frarøvet, eller har hatt liten tilgang på kjærlighetsfull anerkjennelse i startfasen av livet, vil det være nærliggende å tro at man søker til likemenn for og gjenvinne den tapte følelsen. I følge sosial

identitets teori er dette tilfellet. Det å tilhøre en gruppe vil gi en identitet og påvirke hvordan de andre i samfunnet oppfatter en (Hogg, 2012). Det er ikke gitt at denne oppfattelsen er positiv. Det handler fremdeles om mennesker på livets skyggeside, men nå handler det også om mennesker som har et formål. De er på jobb og selger sin avis.

Som selger av Hus Forbi er man lett gjenkjennelig i bybildet. Deres uniform ligner en sort Securitas uniform og de bærer sine aviser i en gul plast veske med innskrripsjonen Hus Forbi. Selv om mange av selgerne kombinerer uniformen med eget tøy og pynter seg med utmerkelse, gjenkjennes de som Hus Forbi selgere i bybildet. De er ikke lenger bare en hjemløs drukkenbolt, uteligger, boms eller hvilke stigmatiserende merkelapp de ellers er vant til å få heftet ved seg. De er nå gjenkjent som selgere av Hus Forbi. En overhørt samtale på bussrute 5A fra Nørrebro til Hovedbanegården bekrefter dette. Tre ungdommer som ser en Hus Forbi selger ut fra bussvinduet i det vi kjører forbi et kjøpesenter, spør; Hva er han for en? De andre har ikke svaret, men en ung mor i nabosetet svarer; det er en Hus Forbi selger. Hvordan blir man det, spør ungdommen. Det er for de som ikke er så godt stilt i samfunnet, de er hjemløse og fattige, de får muligheten til å tjene egne penger for å selge avisen i stede for å tigge eller stjele, svarer den unge moren. Ungdommene nikker bifallende og syns dette er en god ting. En ansattes fortelling støtter opp om dette;

«Hus forbi eksisterer kun fordi sælgerne gør dette stykke arbejde. Det er mange forskellige facetter i det å sælge Hus Frobi, den ene er at man får en identitet, «jeg er Hus Forbi sælger». For 12 år siden der havde det ikke så stor betydning, for da var Hus Forbi bare lidt sådant noget... argh... det er bare de der dumme mennesker, men i dag er Hus Forbi et rigtigt stærkt brand på trods af at vi er så få ansatte og altid har været det og det gir mening for folk at se sælgere sælge avisen frem for at de går ud og stjæler eller laver tricks eller hvad de nu kunne finde på at lave for at få tingene til og køre for dem. En anden ting er at nu er man noget. Man er medlem af Hus Forbi så har man også en identitet i forhold til nu er jeg ikke bare en bums, jeg er en bums med et formål» (samtale, ansatt)

Mange av selgerne solgte sammen i makkerpar, men mange solgte også alene. Flere av selgerne har hund og de dro på jobben sammen med hunden. Hundene er en stor del av de hjemløses liv og som sådan den hjemløses identitet. Hundene gir innhold i dagen og de gir eieren selvrespekt. De hjemløse kan øse all sin kjærlighet over hundene, den svikter aldri. Det er ikke uvanlig å se Hus Forbi selgere i København bre jakken ut på asfalten for at hunden skal få sitte på den på kalde dager (Henriksen, 2010). Hundene får godt stell og er de syke så

hjelper alle til. Hus Forbi er en av de få plassene i København hvor man kan ta hunden med inn. I hjørnet ved salgsdisken står en hundekurv og to matskåler. Disse var alltid rene. Hundemat doneres til Hus Forbi i mengder og er gratis for selgerne å hente. Men én hund sov stort sett alltid i den bløte kurven. En silkesort labradorblanding med de yndigste øyne. Hun var enda bare en valp og alles yndling. Morgenritualet for både ansatt og selger var gjerne å leke på gulvet med hundene. Oppstyret rundt hundene genererte mye latter og kjærlighet i rommet. Leken lettet på atmosfæren som kunne vær nokså tung noen dager. Alle var invitert i leken. En av hundene hadde til og med selgerkort. Den er med eieren ut på jobb med sitt selgerkortet i halsbåndet. Selgeren var tydelig stolt av hunden sin og viste villig frem hundens selgerkort. Det er selvfølgelig ikke alle som har hund, men ingen i Bragesgade så ut til å synes hundene skulle vente utenfor, snarere tvert i mot. Det vi ser her er anerkjennelsen uttrykt som aksept av hele mennesket. Selgerne får lov å komme inn i lokalet med sine hunder. De er en akseptert del av deres identitet. Særegenheten i å sette hunden foran seg selv er ikke sett på som underlig her inne. Ingen stiller spørsmål ved hundene. De er glade for hundene både selgere og ansatte og behandler de som en del av familien. I samtaler kunne de fortelle om hundenes krumspring som var de menneskebarn. Og de kjente hverandre igjen som eiere til den og den hunden. Hundene var en integrert del av den store «familien» Hus Forbi.

4.3.2 Verdssetting av ytelse

Det er ingen stor fortjeneste å hente som Hus Forbi selger. Avisen kjøpes av selgeren for 12 kroner og selges videre for 20 kroner. Det selgerne forteller mest om er den følelsesmessige tilknytningen til avisen og hva inntjeningsmuligheter gjelder, er de ærlige og forteller om lange dager med drikkepengene som eneste lyspunkt. Altså de ekstra slanter som noen kunder gir.

«Var ude at sælge aviser i mere end 9 timer, primært en god dag, med mange positive tilbagemeldinger fra kunderne. Dog var det en person, en mand, der var utilfreds med Hus Forbi som koncept, men havde ikke noget mod mig personligt. Han gav mig sjovt nok 20 kroner, men ville ikke have avisen. Han var ret negativ hvilket ikke var rart, men det ødelagte ikke min dag da jeg stadig synes det er ok at sælge Hus Forbi. Det ændrede ikke på min selvopfattelse og mit selvværd at der er mennesker der ser ned på en, fordi jeg sælger Hus Forbi» (dagboknotat)

Her ser vi at selgerens oppfattelse av seg selv som Hus Forbi selger er noe han kan være stolt av og som gjør at han ikke bryr seg om en negativ bemerkning fra en forbipasserende. De negative opplevelsene er ikke de det er flest av og selgerne forteller stadig om en positiv mottagelse i det sosiale rom. Deres tilstedeværelse i bybildet i København er ikke til sjenanse, men å selge aviser er en tung jobb som krever timer med innsats om det skal bli penger av det. Noen av selgerne er bedre til å selge avisen enn andre. Det handler også om innsatsene. Noen innehar igjen andre kvaliteter som til eksempel standhaftighet. En selger forteller han kommer til Bragesgade fast klokken åtte om morgenen hver dag. Han drikker kaffe, spiser sin frokost og stiller seg på sitt «faste» hjørne i fire timer. Jeg var ute og hilste på ham en dag han var på jobb. Det var kaldt og blåste hardt den dagen men i løpet av de femten minuttene jeg stod utenfor kjøpesentret med ham, kom fire kunder opp. En med betaling for en avis hun hadde fått dagen før. En ville bare slå av en prat og de to andre ville kjøpe avisen. Dette kan selvfølgelig være unntaket. Selgerne forteller også om dager hvor de har stått i timevis uten å selge en eneste avis

«At sælge Hus Forbi er at være selvstendig erhvervsdrivende uten cvr nummer⁶. Det kan være mere end hårdt med en arbejdsdag på mere end 10,12 eller 14 timer, men når dagen er omme, så har indsatsen som oftest været det hele værd. Sjældent sker det at en forbipasserende siger; få dig et rigtigt job. Jeg synes ikke at der er noget galt i at sælge hus forbi og det er for mig et job som som så mange andre jobs. Men i de fleste traditionelle jobs behøver man kun at arbejde ca 7.5 time om dagen» (dagboknotat)

Det å stå ved et kjøpesenter å selge avisen kan være en grenseoverskridende opplevelse. En av selgerne forteller at han står ved et kjøpesenter et godt stykke utenfor sentrum. Han står i kjelleren på senteret. På parkeringsplassen. Her legger han avisen ut foran seg på en stol og han går aldri opp til kundene og er pågående. De må komme til ham. Han sier det var skamfullt i starten og at hans barn skammet seg over ham. Selv synes han det er mye bedre å selge avisen enn å skulle ligge på sofaen hver dag. Så har jeg noe å gjøre og kommer i kontakt med folk sier han. En ansatt deler sine refleksjoner rundt det å være selger på følgende vis;

«Når du står der med en Hus Forbi avis så kommer du i den bås som hedder du er en skæv eksistens, en hjemløs eller lignende. Det er 15 tusind hjemløse på landsbasis i Danmark og vi har nu rundet 1000 sælgere, vi burde jo i princippet have 15000 sælgere, men det er meget grænseoverskridende at gå ud å promovere sig selv, ikke» (samtale, ansatt)

---

⁶ Tilsvare det Norske personnummer

En viktig ingrediens for anerkjennelsen i den solidariske sfære er at individet føler seg anerkjent for sine unike evner. Opplevelsen av anerkjennelse her vil være optimal om individet forstår seg selv som unik og verdifull ut fra sine spesielle evner som de ikke deler med alle de andre. Ansatte roste ofte selgerne for deres kvaliteter. Det være seg det gode humør eller for deres standhaftighet. Omgangen med hundene tolket jeg og som individuell anerkjennelse. Hver gang selgeren fikk en positiv bemerkning om sin hund, tok han denne til seg. På samme vis som foreldre gjør det når de får en positiv bemerkning om sitt barn. Det unike var også å finne i de mange kreative metodene for å selge avisen. En selger hadde installert et blinkende lys på den gule vesken mens en annen igjen hadde en sammenleggbar stol i sin. Han hadde fått den lille stolen til sin bursdag og var veldig glad i den. Han brukte den flittig til å sette seg ned å hvile litt på lange dager.

Det kalde været og regnet varte ved i godt og vel en uke i København og en av dagene sier en av de mest standhaftige selgerne inne i Bragesgade;

«Jeg gidder sgu ikke sælge aviser i dag! Heller ingen kalendere» (feltnotat)

Ikke lenge etterpå gikk han likevel ut i den regntunge dagen. Senere fortalte han at han selger aviser hver dag, uansett hver. Det dårlige været varte og rakk, men selgernes humør så ikke ut til å svinne helt hen i regnfloden. En holdning som jeg ofte observerte blant selgerne var en optimisme og en glede over livets små opplevelser. En annen selger kunne fortelle fra sin dag;

«En vild dag med stormvejr og regn, en kald og våd fornøjelse. Selv de dage hvor vejret er mere end en almindelig udfordring, så var det opmuntrende at høre fra en af kunderne at det var godt at jeg havde mod og energi til at sælge Hus Forbi i det vejr» (dagboknotat)

Jeg gjengir disse uttalelsene for å vise mangfoldet og den stolthet selgerne hadde i sin jobb. De hadde følelser for Hus Forbi, det var deres avis. De stod inne for produktet og identifiserte seg med avisen. De var klar over sin verdi som selgere og at deres arbeid skaffet penger i

kassa, ikke bare for dem selv, men for hele bedriften. De ansatte holdt heller ikke tilbake på ros om denne sannheten. Uten selgerne ville ikke avisen eksistert. Det fikk de ofte høre.

Honneth sier at om individet skal kunne oppleve selvrealisering som følge av anerkjennelse i denne sfære, må anerkjennelsen være løsrevet de stiliserte kollektive egenskaper tilhørende en sosial gruppe. Hus Forbi selgerne som sådan er en sammensatt gruppe mennesker. Deres felles prosjekt er å selge avisen og deres identitet som Hus Forbi selgere i møte med samfunnet er også felles. I så måte anerkjennes de her som en stilisert gruppe. Det å være Hus Forbi selger er et begrep, en brand som riktignok gir positive assosiasjoner men likevel en fellesbetegnelse for en sosial gruppe. Om selgeren kun ser seg som en del av denne gruppen og ikke opplever anerkjennelsen for sin egen individualitet, er dette også en form anerkjennelse som er et gode i følge Honneth, fordi den vil generere mer anerkjennelse symmetrisk innad i gruppen. Honneth beskriver:

Den sosiale verdsettingen vil kunne produsere symmetriske relasjoner jo mer de etiske målene åpner opp for ulike verdier og den hierarkiske orden svekkes til fordel for den horisontale. Et slik felleskap vil kunne ordne sine sosiale oppgaver vertikalt ut fra et antatt bidrag om å virkeliggjøre samfunnets verdier. Den enkelte kan her oppnå anerkjennelse for sin livsførsel om denne overholder sine oppgaver (Honneth, 2008, s. 132).

Disse symmetriske relasjonene så jeg komme til uttrykk i form av delekultur på Hus Forbi. En delekultur som her kan beskrives som en følge av at individet føler seg anerkjent som tilhørende en sosial gruppe og ikke individuelt. Spørsmålet blir om anerkjennelse gitt hele gruppen er et gode for sosialt utsatte? Den solidaritet som oppstår innad i gruppen vil skape kollegiale bånd, men den vil ikke gi den optimale selvrealiseringen hvis anerkjennelse er gitt individuell ytelse. Verdsetting av sosial ytelse vil ikke motivere til å bryte ut av gruppen, men den vil holde gruppen sammen med en form for delekultur jeg her vil beskrive i to eksempler.

En av de kvinnelige selgerne som jeg bare hadde vekslet enstavelserord med, så den ene dagen ut til å ville prate. Kanskje var hun blitt vant til mitt nærvær og derav trygg? Det er helt mot slutten av det seks uker lange feltstudiet og den kvinnelige selgeren kretser rundt meg og viser interesse. Jeg smiler til henne og hun smiler tilbake så sier hun at neste gang jeg kommer må jeg ta med meg brunost fra Norge. Hun kjenner Norge. Var der mye på ferie som barn og hun simpelthen elsker brunost. Heldigvis hadde jeg et kvartkilo ekte geitost i kjøleskapet hjemme og neste dag tar jeg brunost stykket med. Da jeg kommer stod hun ved bakkdøra og tar

av eller på seg ytterklærne. Jeg spør henne om hun skal gå? Nei, det skal hun ikke. Fint, sier jeg, for jeg har en liten ting til deg. Opp av veska henter jeg geitosten fra Norge. Hun tar den bare uten ett ord. Svinser rett forbi meg som om hun ikke enser meg. Sier ikke takk. Smiler ikke en gang. Etter en liten stund går hun opp til kjøkkendisken med osten. Hun vil at den skal smøres til frokost for alle. Så stiller hun seg ved kjøkkendisken og forklarer alle hva brunost er og at dette er den ekte brunosten og at det er en Norsk skikk man nesten må være oppvokst med. Så smiler hun igjen til meg etter at brunosten har blitt allemannseie. Hun ville ikke ha brunosten selv, hun ville dele den med alle de andre.

En annen observasjon av lignende karakter viser hvordan dette folket er parat til å dele det siste de har for å hjelpe hverandre. Her ser vi et eksempel på Baumanns beskrivelse av vagabonden som kanskje allikevel ikke er den som alltid trekker det korteste strået. Baumann utpeker vagabonden til å kjenne hemmeligheten ved felleskapet og det å dele, noe som er turisten fremmed. Turisten vil jage etter den individuelle ultimate opplevelsen av lykke, mens vagabonden vil lete etter felles opplevelser til befrielse for dem alle.

En dag kom en av selgerne haltende inn i lokalet. Det skal være julefest også denne dagen og lokalet er ved å fylles opp av høylytte selgere. Den mannlige selgeren har skiveutglidning i ryggen og han ser ut til å ha smerter. En gammel skade sier han, fra et langt liv som boms. Han samler flasker for å få penger til dagens første øl. Det er ikke vanskeligst å se at han trenger den første ølen snart. Han halter over gulvet og ansiktet er fordreid av smerten. Fra både ryggen og fra alkohol abstinensene som river i ham. Hvor mange mangler du? spør en av de kvinnelige selgerne. Han svarer noe unnvikende og ser ned i gulvet. Han har tydelig ikke nok tomflasker til å kjøpe en ny. Her! sier hun, ta mine! Han lyser opp og sier; men trenger du dem ikke selv? Nei, svarer hun du skal bare ta de. Han forsvinner ut døra og kommer tilbake etter et stykke tid. Da ser han straks litt bedre ut og han kan delta i julefesten.

Hus Forbi arrangerer forskjellige felles opplevelser for selgerne. Det kan være en dagstur til et ridesenter eller større hendelser som overnattingsturer. Ideene til utfluktene kommer ofte i samtale med selgerne i bakgården, sier en av de ansatte, der forteller selgerne om ting de gjerne kunne tenke seg og de ansatte tar det til etterretning. Noen ganger kommer det også eksterne tilbud. Som et tilbud fra designermerket Resteröd som deltok i Copenhagen Fashionweek. De kontaktet Hus Forbi i forkant av showet på jakt etter modeller til sin kolleksjon. Hus Forbi tok utfordringen og sendte ut en felles melding til alle selgerne på Hus Forbis SMS liste. Her ble deltagelsen utlyst som en konkurranse og responsen var enorm. Resteröd utlovet en dagslønn på 1500 kroner og selgerne kunne få beholde de klærne de

modellerte. Det er ikke til å stikke under en stol at det ble stor ståhei rundt modelltilbudet. «Alle» ville gå catwalk, i alle fall ville «alle» tjene 1500 kroner og få nye klær, men bare en håndfull ble plukket ut. Klippet fra catwalken kan ses i sin helhet på Resteröds hjemmeside⁷, og jeg vil her gjengi det diktet som selgerne laget til programlederen på bakrommet og som han leste opp for publikum før selve showet.

---

⁷ <http://www.tv.copenhagenfashionweek.com/video/4457096/>

I dag fryser det
kulden er hård udenfor
men faktisk har vi haft en god vinter
i læ, i soveposen
krøllet sammen i en krog
altid med øjet på klem
og kniven knuget til brystet
jeg sælger vores avis
du har et hus, så du går forbi
der findes jo ikke fattige i Danmark
så jeg kan da bare tage mig sammen
men jeg var dig
jeg havde en karriere
jeg kunne sælge bibler til djævl
grillpølser til muslimer
jeg kunne sælge alt
men jeg havde sat mig for dyrt jeg endte som narren i fredagsbaren
Københavns kviksand trak mig ned
jeg sank dybere, jo hårdere jeg kæmpede
så jeg står skam op om morgenen
til myldretid
du skal ud at tjene penge, det skal jeg med
du skal have til ny carport
jeg skal have til en seng i herberget
og et varmt måltid mad
så her står jeg på catwalken
modeshow, fashion og champagne
men senere i dag når du sidder frontrow
til Marlene Berger
står jeg på gaden igen
hvis jeg skal sove indendørs i nat
skal jeg sælge 45 aviser
det er min skæbne lige nu
men det eneste jeg beder dig om
er at læse min avis
læse om MIN virkelighed
forstå hvorfor jeg går på gaden
hver morgen
i stedet for at hoppe ud foran et tog
jeg har kun et liv og jeg tager det
en avis af gangen
med min værdighed i behold

Selgerne vil kunne nyte godt av den solidariske anerkjennelsen jobben gir alene også om de ikke anerkjennes individuelt for sine unike spesielle evner løsrevet fra de andre. De får en forsterket positiv identitet i bybildet, de har noe å gjøre, de genererer symmetriske relasjoner innad og de tjener noen ekstra kroner. Men om anerkjennelsen skal motivere til selvrealisering må de individuelle evner trekkes frem og anerkjennes, ellers vil man bare oppnå sysselsetting og status quo. Her spiller tiltakets målsetting inn og en bevisst holdning til anerkjennelsen vil motivere i den retning man ønsker. Når selgerne kom tilbake fra catwalken og de påfølgende dagene etter at vi fikk se filmklippet, var det ingen som hadde problemer med å anerkjenne for spesielle unike evner. Det er denne anerkjennelsen som er ønskelig om selvrealisering skal finne sted. Men som jeg har vist finnes sfærens kvalitet selvverd også når gruppen anerkjennes som helhet. Den gir da tilhørighet og identitet og den kommer til uttrykk som solidaritet i form av delekultur.

4.3.2 Oppsummering

Det jeg har vist her er observasjoner som sier noe om anerkjennelsen i den solidariske sfære og kvaliteten selvverd som kan oppnås i denne. Selgerne identifiserer seg med avisen Hus Forbi og er stolte av sin jobb. De kler seg i uniformene, men pynter på dem med egne medaljer og bottons slik at deres individualitet kommer til uttrykk. Den solidariske sfære åpner for verdsetting av individets ytelse og anerkjennelse av dennes spesielle og unike verdier, men den anerkjennelsen som oftest kom til uttrykk var sosial verdsetting. Her er gruppen anerkjent for stiliserte kollektive egenskaper hvor individet ikke skiller seg ikke ut men tilhører den sosiale gruppe. Dette motiverer ikke til selvrealisering men gir symmetriske relasjoner innad i gruppen. Som følge av det kan man se solidaritet uttrykt som selgernes unike evne til å dele med hverandre. Den løsrivelsen som må finne sted for at individet skal oppnå individuell anerkjennelse er et viktig poeng, for hvis uten forsterkes bare individets tilknytning til gruppen som sådan og den vil holde individet fast i den sosiale gruppen det er snakk om. Her kan det finnes et forklaringsgrunnlag for hvorfor denne gruppen forblir i sin utsatthet. Deres unike og individuelle evner er tradisjonelt sett ikke anerkjent.

5. KONKLUSJON

5.1 Kan anerkjennelse motivere til selvrealisering blant hjemløse og sosialt utsatte?

«Jeg er alkoholiker, ik` og når jeg har Hus Forbi så er jeg ikke alene. Jeg er akseptert. Der finnes respekt, ærlighet og kjærlighet» (feltnotat)

Oppgavens tema er anerkjennelse som motivasjon til selvrealisering blant hjemløse og sosialt utsatte. Anerkjennelse er her forstått ved hjelp av sosialfilosofen Axel Honneths anerkjennelsesteori. Denne fordrer anerkjennelse gitt i de tre sfærene den private, den rettslige og den solidariske om selvrealisering skal kunne oppnås. Selvrealiseringen er videre forstått gjennom Honneths arbeider som bygger på Hegels arbeider. Hegels utgangspunkt var at menneskeånden kun kan realiseres fullt ut dersom den vet at den er anerkjent av andre. Dette er det samme hos Honneth (Honneth, 2008, s. 15). Denne selvrealiseringen oppnås gjennom kamp og den påfølgende anerkjennelsen i hver sfære. For å belyse tema har jeg jobbet med følgende problemstilling;

«Kan anerkjennelse motivere hjemløse og sosialt utsatte til selvrealisering?»

Funnene fra den private sfære tilsier at fysisk kontakt og kjærlighetsfull irettesettelse kan gi anerkjennelse. Om selgeren har erfaring med krenkelsen i denne sfæren og dermed brudd i anerkjennelsen, vil fysisk kontakt i særskilt bygge broer både i de mellommenneskelige relasjonene og til den sosiale verden. Følgene av krenkelsen i denne sfæren er sammenbrudd i sosiale relasjoner og en påfølgende kamp om sin plass i samfunnet. Selgerne på Hus Forbi behøvde ikke kjempe for anerkjennelsen her. Den var gitt naturlig og var videre supplert med kjærlighetsfull irettesettelse som gav en familiær kontekst. Anerkjennelsen jeg så komme til uttrykk ved Hus Forbi i den private sfære er ikke nødvendigvis unik hva gjelder pedagogisk arbeide med sosialt utsatte mennesker. Det å gi klemmer og samles rundt måltider er et kjent virkemiddel i arbeidet med sosialt utsatte. Irettesettelse som oppdragende effekt er heller ikke ukjent. Det unike her er at denne også kom til uttrykk selgerne imellom. Om anerkjennelsen her skal kunne motivere til selvrealisering må den suppleres med de to resterende sfærene. Uten denne vil anerkjennelsen i den nære sfære kun gi en positiv opplevelse av aksept. Den vil gi kjærlighet og selvtillit, men ikke selvrealisering. Om formålet for uttrykket er livsendring for de impliserte, vil den her jobbe mot sin hensikt. Den vil ikke kunne frigjøre individet men binde den til den som uttrykker kjærligheten i form av symbiotisk binding etter

modell av tidlig tilknytning. Utfordringen ligger i samspillet med de resterende sfærene, og tradisjonelt sett har man supplert denne sfæren med anerkjennelse av arbeidsmessige art.

Anerkjennelsen i den solidariske sfære er av dobbel karakter, i følge Honneth. Dette er ikke et gode for sosialt utsatte om selvrealisering er målet. Om selgeren opplever anerkjennelse gitt ut fra gruppetilhørigheten gir det en positiv identitet. Det å være Hus Forbi selger vil her generere anerkjennelse symmetrisk innad i gruppen. Dette kan komme til uttrykk i form av delekultur. Hus Forbi roste for individuell innsats, men oftere for den kollektive innsatsen. Dette fordi Hus Forbi er en sosialøkonomisk bedrift hvis fremste formål er å selge en avis og ikke endre selgerens livsvei. Gitt denne kollektive anerkjennelsen er muligheten for å bryte ut av gruppen begrenset. Det er kun den individuelle anerkjennelse av individets unike og individuelle evner som kan føre til selvrealisering. Kvaliteten i den solidariske sfæren, selvverd, er dog å tilstede om hele gruppen anerkjennes for sin arbeidsinnsats. Forhindringen oppstår den dagen en selger vil bryte ut av gruppen og forflytte seg i samfunnet. Opplevelsen av kjærlighet i de nære relasjoner samt dynamikken i anerkjennelsen som tilhørende en gruppe, vil hindre dette.

Nøkkelen og svaret på problemstillingen ser ut til å ligge i den rettslige sfære. Her har jeg vist at samfunnet tradisjonelt sett søker å møte utsatte mennesker med respekt. Men da denne respekten, i følge Honneth, også er todelt gir den ikke ønskelig resultat da man ofte praktiserer verdsetting av sosial rolle snarere enn respekt for individet som autonomt rettssubjekt. Hus Forbi gir muligheten til politisk deltagerrett i form av selgermøtene, stemmerett og verv i bestyrelsen. Ikke alle selgerne benytter seg av denne muligheten, men dørene finnes om de en dag bestemmer seg for å gå dem igjennom. De som gjør det, opplever selvaktelse og ønsker å fortsette med arbeid av lignende art. De andre ble møtt med respekt for deres væren som menneske. Døren til den rettslige sfæren var for dem kun pekt på som en kjærlighetsfull gest. Selgeren kunne gå dit inn når det måtte passe, men han kunne også sitte i fred og ro i bakgården og drikke sin øl en stund til om det var hva han behøvde. Det fantes intet endringspress. Grunnet den sosialøkonomiske bedriftens struktur og retten til medbestemmelse i styrende organ, finner jeg at Hus Forbi praktiserte anerkjennelse i alle sfærene. Denne kan motivere til selvrealisering blant hjemløse og sosialt utsatte, men det er ikke gitt hva selvrealisering betyr for den enkelte. Det er her pedagogene og sosialarbeiderne må se sin begrensning, slik at de ikke påtvinger noen sin oppfattelse av det gode liv. Det gode liv er en subjektiv opplevelse. En rett som også er forbeholdt hjemløse og sosialt utsatte.

I Norsk sammenheng finnes det et bredt utvalg av arbeidsmarkedstiltak og diverse sysselsettingsprosjekt som praktiserer anerkjennelse i den private og den solidariske sfære. Disse vil ikke kunne gi selvrealisering da de mangler anerkjennelse i den rettslige sfære. Å undervise og bevisstgjøre sosialt utsatte deres posisjon i samfunnet, vil ikke motivere til endring og vekst så fremt den utsatte selv har medbestemmelsesrett i «pensum».

Empowerment som sådan hevder at om de marginaliserte grupper skal kunne oppnå endring må de unngå å se seg selv som ofre. Og videre må en bevisstgjøring finne sted og denne bevisstgjøringen skal hjelperen stå for. Målet er at den utsatte blir klar over sin utsatthet og får vekket et ønske om og ikke se seg selv som offer, men bryte ut av undertrykkelsen.

Paradokset er at når hjelperen møter den sosialt utsatte med en slik metode vil følgene være å motivere til kamp i den rettslige sfæren. Dette fordi møtet her bygger på sosial respekt målt ut fra samfunnsmessig relevans og ikke på at mennesket har ubetinget betydning og gyldighet som formål i seg selv. Den rettslige anerkjennelsen handler om subjektets deltagelse i samfunnet i kraft av å være menneske på lik linje med alle de andre. Å åpne for deltagelse i bedriftens styrende organ, vil vise en respekt for mennesket som moralsk kapabel og gi denne anerkjennelse som autonomt rettssubjekt med politiske deltagerrettigheter på lik linje med alle andre samfunnets borgere. Først da kan man snakke om vekst, endring og selvrealisering.

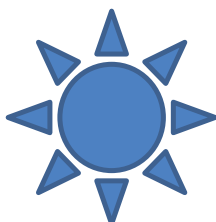
7. LITTERATURLISTE

- Alvesson, M. & Sköldbberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Ambrosius Madsen, U. (2003). *Pædagogisk etnografi: forskning i det pædagogiske praksisfelt*. Århus: Klim.
- Bauman, Z. (1998). *Globaliseringen og dens menneskelige konsekvenser*. Oslo: Vidarforl.
- Bauman, Z. (2002). *Fællesskab: en søgen efter tryghed i en usikker verden*. København: Hans Reitzel.
- Cuba, E.G. & Lincoln, Y. S. (1994). *Competing Paradigms in Qualitative Research*. Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (1994). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Engvik, M (2007). *En fortelling om rusavhengighet - en studie av foreningen Erlik og gatemagasinet =Oslo*. Hentet fra <http://www.duo.uio.no/sok/work.html?WORKID=64328>
- Espeland, W. J. (1992). Mellom forakt og nestekjærleik. Om livsforma til dei heimlause alkoholikarane i det norske samfunnet. I Järvinen, M & Tigerstedt, C (Red.), *Hemlöshet i Norden*. Helsingfors: NAD
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforl.
- Freire, P. (1973). *De undertryktes pædagogik*. København: Christian Ejlers' Forlag.
- Goode, E. (2008). *Deviant behavior*. Upper Saddle River, N.J.: Pearson Prentice Hall.
- Gotaas, T. (2001). *På loffen: landstrykere og vagabonder langs norske landeveier*. Oslo: Spartacus.
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (1996). *Feltmetodikk*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Hansen F. K, Lindstad J. M, Jakobsen F, Hansen H (2008) *Hus Forbi, en undersøkelse av konsept og sælgere*; CASA- rapport. Hentet fra http://casa-analyse.dk/files/hus_forbi-en_undersoegelse_af_koncept_og_saelgere.pdf
- Henriksen, H. E. (2010). *Gadens Konger*: København: P.J. Schmidt.
- Hogg, M. A . (2012). Social identity. I Price Tangney, J & Leary, M. R. (Red.), *Handbook of self and identity*. New York: Guilford Press.

- Honneth, A. (2003). *Behovet for anerkendelse: en tekstsamling*. København: Hans Reitzel.
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse: om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax.
- Høilund, P. & Juul, S. (2005). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København: Reitzel.
- Järvinen, M. (1992). Hemlöshetsforskning i Norden. I Järvinen, M. & Tigerstedt, C. (Red.), *Hemlöshet i Norden*, Helsingfors: NAD
- Kleven, T. A., Hjardemaal, F. & Tveit, K. (2011). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode: en hjelp til kritisk tolking og vurdering*. Oslo: Unipub.
- Lysaker, O. (2011). Anerkjennelse og menneskeverdets forankring: Henimot en transnasjonal anerkjennelsespolitikk. *Etikk i praksis. Nordic Journal of Applied Ethics*, 2, s. 101–122.
- Madsen, B. (2006). *Sosialpedagogikk: integrering og inkludering i det moderne samfunnet*. Oslo: Universitetsforl.
- Nielsen, H. B. (1987). Forførende tekster med alvorlige hensikter. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 35, s 190-217.
- NOU 2011:11 (2011) Innovasjon i omsorg Oslo: helse- og omsorgsdepartementet, hentet fra <http://www.regjeringen.no/mobil/nb/dep/hod/dok/nouer/2011/nou-2011-11/7/4.html?id=646884>
- Nygård, R. (1993). *Aktør eller brikke?: om menneskers selvforståelse*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforl.
- Stadaas, C. & Simonsen, M. (2008). *Om gatemagasinet Megafon og samfunnsarbeid*. Hentet fra <https://bora.hib.no/handle/10049/223?mode=simple>
- Sørum, H. (2011). *Smilet er en vanskelig del av jobben*. Hentet fra <https://bora-uib-no.pva.uib.no/handle/1956/5148>
- Tiller, T. (2004). *Aksjonsforskning i skole og utdanning*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Wolfensberger, W. (1998). *A brief introduction to social role valorization: a high-order concept for addressing the plight of societally devalued people, and for structuring human services*. Syracuse, N.Y.: Training Institute for Human Service Planning, Leadership and Change Agency, Syracuse University.

**VIL DU
MEDVIRKE TIL
FORSKNINGSPROSJEKTET
OM HUS FORBI SELGERE?
HAR DU NOEN TANKER, TIPS
ELLER IDEER
SÅ RING
SISSEL
[REDACTED]
ELLER SNAKK MED MEG PÅ
HUS FORBI FRA OG MED
20 DESEMBER
OG UT JANUAR
VI SES**

Vedlegg 1

Sælgerkontrakt mellem Hus Forbi og Hus Forbi-sælger id-nr. _____

Som sælger af Hus Forbi forpligter jeg mig til at opfylde følgende krav:

1. Jeg er hjemløs, tidligere hjemløs eller tilhører gruppen af socialt udsatte mennesker
2. Jeg respekterer, at jeg ikke kan gøre krav på et bestemt salgssted som mit eget.
3. Jeg respekterer, når kunderne ikke ønsker at købe avisen.
4. Jeg indtager ikke alkohol/stoffer når jeg sælger aviser
5. Jeg optræder ikke truende eller voldeligt
6. Jeg sælger ikke aviser i tog/metro eller på Hovedbanens område.
7. Jeg bærer synligt id-kort, når jeg sælger aviser.
8. Jeg modtager ikke penge uden at tilbyde avisen.
9. Jeg sælger avisen for 20 kr.
10. Jeg respekterer den offentlige gadeorden.
11. Når jeg optræder som sælger indlader jeg mig ikke på diskussioner, men henviser eventuelle konflikter til distributøren eller Hus Forbis sekretariat.
12. Jeg videresælger ikke aviser til andre sælgere.
13. Jeg skal fremvise mit id-kort ved køb af aviserne hos distributøren.
14. Jeg er gjort bekendt med at indtægten ved salg af avisen er skattepligtig b-indkomst.

Overholder du ikke ovenstående medfører det i første omgang en mundtlig advarsel, dernæst en skriftlig. Ved gentagne overtrædelser inddrages dit id-kort i første omgang i en måned. Ved flere overtrædelser vil dit kort blive inddraget permanent og alle distributører vil blive orienteret om det.

Hus Forbi og/eller distributøren forpligter sig til at opfylde følgende krav:

1. Hus Forbi sørger for, at der altid er aviser til rådighed for sælgerne hos flest mulige distributører.
2. Hus Forbi arbejder for at avisen ved sit indhold og udseende appellerer til flest mulige købere.
3. Hus Forbi arrangerer en årlig temadag, hvor alle sælgere kan mødes.
4. Hus Forbis salgs- og marketingansvarlige er indenfor normal arbejdstid til rådighed for henvendelser fra sælgere.
5. Hus Forbi og distributøren arrangerer sælger-cafe den sidste onsdag i hver måned.
6. Distributøren bytter gamle aviser 1 uge ind i den nye måned. Defekte aviser kan altid byttes. Undtaget er pt. Mændenes Hjem.

København d.: _____

_____
Sælger

_____
Hus Forbi

Hus Forbi · Bragesgade 10 B, 2200 N
Tlf. 89 93 74 74 · husforbi@husforbi.dk · www.husforbi.dk

*Overborgmester Frank Jensen
har herved den ære at indlyde
til modtagelse på Københavns Rådhus*

TIRSDAG DEN 3. JANUAR 2012 KL. 14.00

I anledning af

NYTÅRSKUR FOR DE HJEMLØSE I KØBENHAVN

Ved modtagelsen serveres Rådhuspandekager

*Indgang ad Hovedporten mod Rådhuspladsen
hvor dette kort venligst bedes forevist.*

Intervjueguide selger

Innledende presentasjon av forskningsprosjektet

Kan du fortelle om hvordan ditt liv så ut før du ble Hus Forbi selger?

Kan du fortelle om hvordan ditt liv er nå som Hus Forbi selger?

Hvordan opplever du deg selv som Hus Forbi selger?

Hvordan føler du du blir mottatt i samfunnet som Hus Forbi selger?

Hva er din deltagelse i Hus Forbi utover det å selge aviser?

Hva er din opplevelse av deg selv som salgsrepresentant eller som medlem av bestyrelsen?

Hvordan ser du for deg veien videre i ditt liv?

Intervjueguide ansatt

Innledende presentasjon av forskningsprosjektet

Kan du fortelle om ditt arbeid ved i Hus Forbi?

Kan du fortelle noe om nærvær og fysisk berøring av selgerne?

Hva tror du medbestemmelsesretten gjør for selgerne?

Hva tror du det betyr for selgerne å bli medlem og selger av Hus Forbi?

Tror du det er det mulig å komme vekk fra miljøet i Hus Forbi om man ønsker det?

Vedlegg 4